

KONFLIKTERS DYNAMIK

Rapport från en seminariserie 2006

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

POLITISK ISLAM I FÖRÄNDRING	4
RWANDA - FRÅN FOLKMORD TILL FÖRSONING OCH DEMOKRATI.....	8
ATT BRYTA GENOM MUREN	13
POLITISKA KONFLIKTER I DEN ANDINSKA REGIONEN	20
TYVÄRR - VÄRLDEN MÅSTE MÅLAS I GRÅSKALA!.....	24
AFRICAN UNION - TOWARDS PEACE, STABILITY AND SECURITY	30
FRED I TEORI OCH PRAKTIK.....	34
SLUTSATSER - VAD VET VI OM KONFLIKTERS DYNAMIK?	37

Rapportörer: Michael Jonsson, Klas Kärrstrand, Agneta Sundgren, Cecilia Bylander, Astrid Larsson, Jessica Lindgren och Jenny Sjöo.

Redaktör: Johanna Wallin, FUF.

Illustrationer och layout: Birgitta Brorson.

Föreningen för Utvecklingsfrågor

Konflikters Dynamik 2006

Väpnade konflikter utgör ett allvarligt hot mot stabilitet, demokrati och mänskliga rättigheter i stora delar av världen. Eftersom civilbefolkningen drabbas svårt, påverkas återuppbyggnaden av samhället i stort. Konflikter i ett enskilt land får ofta allvarliga konsekvenser för en hel region.

Kostnaderna som följer av krigshandlingar, stora flyktingskaror och förlust av människoliv, förstörda produktionsmönster, sönderbruten infrastruktur och miljöförstörelse är enorma. Resultat av decenniernas socialt och ekonomiskt utvecklingsarbete kan ödeläggas på mycket kort tid.

Inför framtida insatser av konfliktlösning, medling, fredsbevarande, återuppbyggnad och försoning, krävs kunskap om konflikters inre dynamik: hur de uppstår, sprider sig och vilka konsekvenserna blir för inblandade parter. På längre sikt krävs främjande av demokrati och mänskliga rättigheter samt ekonomiska och sociala framsteg för att skapa stabila samhällen, där de bakomliggande orsakerna till väpnade konflikter motverkas och konflikter kan lösas utan våld.

Föreningen för Utvecklingsfrågor, FUF, arrangerar inom ramen för projektet Konflikters dynamik seminarier och konferenser som uppmärksammar olika konflikter runtom i världen och belyser övergripande frågeställningar som rör konfliktförebyggande, fredsinsatser och försoningsarbete. Syftet med projektet är att öka kunskaperna och stimulera diskussionen om hur konfliktförebyggande insatser bör utformas, med utgångspunkt i konkreta konfliktfall; att skapa förståelse för bakomliggande orsaker till konflikter och deras konsekvenser, mot bakgrund av att förståelse är första steget till systematiserad kunskap och lärdomar för framtiden; samt att stimulera till debatt om de grundläggande sambanden mellan en stabil samhällsutveckling och fredlig samexistens.

Under 2006 har FUF arrangerat åtta seminarier om olika konfliktsituationer som belysts utifrån sin specifika dynamik och såväl bakomliggande orsaker som den aktuella situationen och möjliga lösningar har diskuterats. Utöver att analysera de direkt inblandade aktörernas roll (regering, stridande grupper, civila samhället m.fl.) har det internationella samfundets ansvar och möjligheter diskuterats. I flera seminarier och konferenser har åhörarna fått se dokumentärfilmer från konfliktvärldar i olika delar av världen och ställts inför autentiska situationer. Publiken har vid flera tillfällen uppmuntrats att sätta sig själva i de inblandades situation genom interaktiva filmvisningar, dokumentärer med fokus på vardagsföreteelser och personligt hållna föredrag.

Seminarier har lockat en stor och bred publik av yrkesverksamma eller ideellt engagerade inom enskilda organisationer, myndigheter, förvaltningar och ambassader, samt studenter, forskare och lärare på universitet, högskolor och folkhögskolor. Samtliga seminarier har utformats som paneldiskussioner, där åhörarnas frågor och synpunkter har getts stort utrymme. Detta har stimulerat till en stundtals intensiv debatt, som FUF hoppas kommer att fortsätta i andra forum.

Denna rapport finns även tillgänglig på FUFs hemsida för kostnadsfri nedladdning: www.fuf.se

Projektet Konflikters dynamik genomförs med ekonomiskt stöd av Folke Bernadotteakademien.
För mer information om akademins verksamhet, se www.folkebernadotteacademy.se
FUF ansvarar för projektet liksom för allt innehåll i denna rapport.

Politisk islam i förändring

Sidas hörsal, Stockholm, den 5 april 2006

Följer man nyhetsrapporteringen är det lätt att få uppfattningen att den muslimska världen brinner. Den bild som förmedlas av i synnerhet Mellanöstern är tumult, bombdåd och hotande inbördeskrig, alternativt reaktionära regimer som förtrycker sitt folk till ett bedrägligt lugn. Islam skildras ofta, mer eller mindre medvetet, som ett hot och förknippas med begrepp som fundamentalism, radikalism eller terrorism. Islam, demokrati och mänskliga rättigheter är en betydligt ovanligare kombination. Finns det en annan bild? Vad händer bakom kulisserna, bortom medias svarta rubriker? Vilka är de islamiströrelser som kommit till makten med demokratiska medel och vilka utmaningar står de inför? Finns det en risk för att publiceringen av de danska Muhammedkarikatyrerna motarbetar krafter som förespråkar icke-våldslösningar på politiska problem? Hur ser befolkningen i muslimska länder på händelseutvecklingen?

Medverkande: Marina S Ottaway, Senior Associate vid Carnegie Endowment for International Peace, Washington.

Hanin Shakrah, informatör på Sidas ungdomsprogram Zenit i Malmö och en av tre studenter som under våren 2006 besökte Egypten och Jordanien för att diskutera relationen mellan Sverige och den muslimska världen.

Moderator: Stefan de Vylder, nationalekonom, skribent och vice ordförande i FUF.

Seminarier inleddes av moderator Stefan de Vylder, som välkomnade publiken och presenterade talarna.

Därefter lämnades ordet över till Marina S Ottaway, kvällens huvudtalare. Mot bakgrund av den växande re-islamisering som pågår i stora delar av arabvärlden och den negativa bild som många västerlänningar har av islamistiska rörelser, har Carnegie Endowment publicerat en rapport vars syfte är att nyansera bilden av s.k. moderata islamistiska rörelser. Med detta begrepp avses islamistiska rörelser som använder sig av fredliga medel för att nå sina mål och som agerar inom ett etablerat politiskt system. Dessa rörelser inkluderar marockanska Parti de la Justice et du Developpement (PJD), egyptiska Muslimska Brödraskapet och Al-Wasat Party, Islah Party från Yemen, jordanska Islamic Action Front, kuwaitiska Islamic Constitutional Movement och Bahraíns al-Wafaq Society.

Andra islamistiska rörelser - såsom palestinska Hamas och libanesiska Hizbollah - utgör gränsfall och har inte inkluderats i studien, även om våld inte är en officiell del av deras politiska strategi. Marina Ottaway tillade att Hamas i detta sammanhang är ett komplicerat fall; de vann valet i Palestina på ett rättvist sätt - men innebär det att de bör inkluderas i en lista över vanliga partier, när de samtidigt är ansvariga för terrorattentat mot civila i Israel?

Baserat på diskussioner mellan representanter för ovan nämnda rörelser och västerländska akademiker har Carnegie Endowment publicerat en rapport om de områden där det för närvarande tycks pågå en livaktig debatt mellan konservativa och reformister inom de moderata islamistiska rörelserna. Rapporten har publicerats under namnet "Islamist Movements and the Democratic Process in the Arab World - Exploring the Grey Zones" (finns tillgänglig på Carnegie Endowments hemsida: www.carnegieendowment.org).

Det är enligt Ottaway tydligt att islamistiska partier är centrala aktörer i flera länder i Mellanöstern, vilket gör det viktigt att utvärdera huruvida deras roll är huvudsakligen konstruktiv eller destruktiv. En annan viktig fråga är varför de stiger i popularitet, såsom Hamas valseger i Palestina och Muslimska Brödraskapets framgångar i Egypten illustrerar. Kontexten i Mellanöstern har förändrats, inte nödvändigtvis i en demokratisk riktning, men den politiska aktiviteten har åtminstone tilltagit. De styrande regimerna ställs således inför två olika tendenser: ett ökande internationellt tryck på att genomföra demokratiska reformer och en ökande popularitet för islamistiska partier, som gör väl ifrån sig vid valen. Vissa islamistiska partier är officiellt registrerade som partier, t.ex. i Marocko, Jordanien och Kuwait. Den allra viktigaste rörelsen, Muslimska Brödraskapet i Egypten, är dock inte officiellt registrerad som politiskt parti. Detta kan leda till paradoxala resultat - såsom de 80 representanter för Muslimska Brödraskapet som röstats in i det egyptiska parlamentet, valda som inofficiella företrädare för ett parti som officiellt inte finns. De flesta islamistiska partier deltar dock öppet i den politiska processen.

Ottaway poängterade att den oklarhet som finns kring vad moderata islamistiska rörelser egentligen vill uppnå delvis härstammar från en intern dragkamp inom dessa rörelser. De områden som man för närvarande debatterar allra intensivast är sharia (islamisk lag), användande av våld, politisk pluralism, civila och politiska rättigheter, kvinnors rättigheter samt religiösa minoriteter. Den kamp som för närvarande pågår inom islamistiska partier sker huvudsakligen mellan konservativa bokstavstroen-

de och yngre reformister. Paradoxalt nog kan detta innebära att yngre islamistiska reformister - trots sin bitvis mycket tveksamma demokratisyn på många sätt kan vara de bästa förespråkarna för demokrati i flera av länderna i Mellanöstern och Nordafrika. I dessa sammanhang har dock oroliga röster höjts som menar att reformistiska islamist rörelser egentligen följer en strategi baserad på tanken om "en person, en röst, en gång" - d.v.s. att man planerar att avskaffa demokratin efter att man kommit till makten via fria demokratiska val. Oavsett vad deras planer är för framtiden är dessa reformister enligt Ottaway övertygade om att demokratiska val skulle gynna dem idag, vilket gör dem till hängivna förespråkare för demokratiska reformer.

En viktig åtskillnad mellan de olika lägren rör ålder. Många av de konservativa började bli politiskt aktiva under Nasser-eran (1950- och 1960-talet) då uttalat auktoritära regimer förespråkade enpartisystem. Under denna period fanns ingen politisk dialog och det förekom kraftig repression mot olikänkande, vilket verkar ha skadat denna generation islamisters tro på att eftersträva politiska förändringar genom demokratiska medel. Den yngre generationen var däremot unga under 1970-talet, en period då många regimer för att bekämpa Nassers idéer vände sig till islamistiska organisationer - en taktik som upphörde i samband med mordet på Egyptens dåvarande premiärminister Anwar Saddat 1981. Men innan detta mord bjöds islamister in till universiteten för att balansera det upplevda hotet från Nasser och socialisterna. Det innebar att dessa islamister växte upp under en period då de kunde vara politiskt aktiva utan att riskera förföljelse eller annan form av repression. Enligt Ottaway ligger häri sannolikt förklaringen till många av skillnaderna mellan konservativa och reformistiska krafter.

De konservativa argumenterar för att islam erbjuder den rätta politiska lösningen och kan använda slogans som "The Koran is our constitution, Islam is our solution". Med andra ord stiftas lagen av Gud, inte av människor - människor har bara rätt att tolka lagen, inte att utforma den. Ett problem med denna linje är att Koranen inte tar upp många frågor av central betydelse idag, vilket innebär att det finns områden där lagstiftningen ändå måste komma från andra källor. Att människor stiftar lagar är förenligt med vissa tolkningar av islam men inte med andra, vilket är en viktig skillnad mellan olika islamistiska partier. Det finns även en grundläggande spänning inom flera islamistiska partier mellan deras religiösa kontra politiska delar. Ottaway uttryckte det så att religion ofta bygger på idealism, en svartvit världsbild och "ren sanning", medan politik ofta handlar om pragmatism och kompromisser, taktik och retorik. Därmed finns en grundläggande motsägelse mellan dessa två inriktningar inom partierna och hur man tar sig an detta utgör en av de grundläggande utmaningarna för de islamistiska partierna. De mest framgångsrika islamistiska partierna tenderar även att vara de som separerat sina religiösa och politiska delar, med Muslimska Brödraskapet som det kanske tydligaste exemplet. Muslimska Brödraskapet intar även en särställning såtillvida att de ofta är

trendsättande för andra islamistiska rörelser, inte minst på grund av sin storlek.

När det gäller sharia hävdade Ottaway att alla islamistiska partier vill införa denna som lagstiftning - på ett sätt utgör frågan om sharia kärnan i partiernas värderingar. Detta tenderar att skrämja partiernas motståndare men är viktigt för deras kärnväljare. Men vad sharia innebär i praktiken beror på hur den tolkas, vilket kan minska konflikten med dem som inte vill införa islamisk lag. Ottaway tillade också att de frågor som brukar nämnas i samband med diskussioner om sharia, t.ex. kvinnans roll, kriminalitet och alkohol, i stort sett är icke-frågor för många islamistiska partier. Då är frågor som rör giftermål och skilsmässa mycket viktigare.

Reformister vill å sin sida att all lagstiftning skall skrivas "inom ett islamistiskt ramverk", vilket enligt Ottaway är ett sätt att slippa definiera vad sharia egentligen står för. Den grundlag som antogs i Irak efter USA:s ockupation formulerades exempelvis på detta sätt. Därmed har man dock färdats relativt långt från sharias ursprungliga föreskrifter.

När det gäller våldsanvändning ville alla fyra partier som ingick i Carnegie Endowments studie ge upp den väpnade kampen. Ottaway nämnde dock ett viktigt undantag - både Hamas i Palestina och Hizbollah i Libanon betraktar våld mot Israel som legitimt motstånd.

Frågan om politisk pluralism är däremot avsevärt mer delikat, enligt Ottaway. Politisk pluralism bygger på att rätten till individuellt beslutsfattande överordnas det gemensamma beslutsfattandet, vilket gör det till en fråga som delar reformister och konservativa. Vissa konservativa företrädare ser detta som att man ställer umma (den muslimska befolkningen) kontra individen.

Mänskliga rättigheter är ett område där reformisterna agerar snabbt, eftersom dessa rättigheter är en förutsättning för deras egen existens. Ottaway ansåg detta vara bevis på en betydande pragmatism från reformisternas sida. Problemet här rör kanske främst vad som händer efter en eventuell valseger. Enligt Ottaway är kvinnors rättigheter ett område som islamistiska partier är dåliga på att ta hänsyn till, religiösa minoriteters rättigheter ett annat. Man uttrycker sig ofta i termer av att kvinnor absolut ska ha sin frihet men "inom ett muslimskt ramverk". Detta påstående framförs dessutom alltid av män, vilket i sig kan anses vara talande. Officiellt förespråkas även lika rättigheter för religiösa minoriteter - i synnerhet kristna, eftersom de utgör betydande minoriteter inom stora delar av Nordafrika och Mellanöstern. I praktiken förblir emellertid religiösa minoriteters rättigheter problematiska eftersom "icke-muslimer inte anses vara en del av lösningen", som Ottaway uttryckte det.

Hur bör då västvärlden hantera islamistiska partier?

Bör man engagera sig i en dialog med dem eller ska de motarbetas? Ottaway menade att islamistiska partier i dagsläget utgör en så pass stark rörelse i Mellanöstern att det helt enkelt inte är ett alternativ att ignorera dem.

Hon gjorde en jämförelse med kommunistiska partier i Östeuropa, som ursprungligen var strikt ideologiska rörelser men när de kom till makten blev de flesta av dessa partier betydligt mer pragmatiska. Ett exempel på en sådan utveckling är det moderata islamistiska parti som idag sitter vid makten i Turkiet. Ottaway tillade dock att inte alla kommunistiska partier blev mer pragmatiska när de fick makten - Sovjetunionens kommunistparti är ett av de tydligaste exemplen på motsatsen. Men i dagsläget finns enligt Ottaway inget realistiskt alternativ till samröre och dialog med de islamistiska partierna. Hon avslutade med att säga att kampen mellan reformister och konservativa pågår för fullt inom rörelserna och man kan bara hoppas att det blir reformisterna som avgår med segern.

Hanin Shakrah arbetar som informatör på Sida Zenit i Malmö. Hanin har palestinsk bakgrund och deltog nyligen i en resa till Mellanöstern och Nordafrika. Där mötte hon tillsammans med två andra svenska muslimer och Jan Henningsson, direktör för Svenska Institutet i Alexandria, muslimska ungdomar för att diskutera publiceringen av Muhammedkarikatyrer i Jyllandsposten och den påföljande bojkotten av danska varor. Shakrah hade förväntat sig att få försvara Sverige och Europa, men så blev inte fallet. Hennes främsta intryck från resan var istället att de muslimska ungdomar hon mötte var sorgsna och kände sig förödmjukade. Man frågade "varför hatar västvärlden oss?" och "varför är det okej att förödmjuka muslimer och framställa oss på ett sätt som man inte skulle göra med andra?". En annan fråga som dök upp var varför muslimska ungdomar borde nyansera sin världsbild och skilja på olika västerländska länder, när dessa länders medborgare ser den muslimska världen som en homogen grupp.

Ett annat återkommande ämne för diskussion var det paradoxala i att det var fullt möjligt för de muslimska studenterna att kritisera publiceringen av Muhammedkarikatyrer i Jyllandsposten, men inte att diskutera politiska reformer i sina egna länder. Shakrah var därför mycket mer frispråkig än de studenter hon pratade med, vilket de också påpekade. En av studenterna sade till och med att han aldrig skulle ha kunnat uttrycka sig så öppet, eftersom han då skulle ha hamnat i fängelse.

De egyptiska studenterna berättade också att de berördes mer av exempelvis Irak-kriget än av Muhammedkarikatyrerna, men karikatyrerna hade de åtminstone en möjlighet att göra något åt genom att bojkotta danska varor. En slogan som användes för bojkotten i Egypten var "Allt utom profeten"; det är okej att kritisera och driva med allt utom just profeten Muhammed.

Shakrah nämnde också att det framkommit i diskussionerna att kvinnoorganisationer i Mellanöstern och Nordafrika upplevt vitaliseringen av islamistiska rörelser som skrämmande. Marina S Ottaway instämde i att det finns ett ökande tryck på kvinnor över hela arabvärlden. I Egypten, där hon själv bott i fyra år, har Ottaway märkt en markant förändring sedan tidigt 1980-tal. Hon menade att sekulära muslimska samhällen blir allt mer religiösa,

vilket inte nödvändigtvis är ett resultat av islamistiska organisationers ansträngningar. Återislamiseringen är enligt Ottaway ett mycket mer komplext fenomen än så. Shakrah tillade att de fattigaste platserna i Palestina också tenderar att vara de mest religiösa. För sju-åtta år sedan bar ungefär hälften av kvinnorna slöja, idag är det en minoritet som inte använder slöja. Ottaway menade att samma tendens är väldigt tydlig även i Egypten. Samtidigt påpekade hon att beslutet att bära slöja inte behöver vara påtvingat eller religiöst motiverat utan lika gärna kan vara ett uttryck för identitet. En student som hon undervisade på American University i Kairo bytte t.ex. klädstil från modern till traditionell för att hon ville "bevara sin kultur". Shakrah nämnde i det sammanhanget att en av de andra deltagarna under resan, Nadia Jebriil som arbetar på Sverige Television, möttes av mycket förvånade reaktioner från egyptiska studenter när det framkom att hon var den första svenska tv-presentatören som bar slöja. På statliga tv-kanaler i Egypten är det nämligen förbjudet att bära slöja och studenterna kunde inte förlika sig med att detta var tillåtet i ett icke-muslimskt land.

En åhörare undrade vad befolkningen i arabvärlden själva anser om de islamistiska partierna och om demokratiutvecklingen. Ottaway svarade att detta är en komplex fråga; en majoritet är positiva till demokrati, men när man nyanserar frågeställningen och inkluderar aspekter som rör mäns och kvinnors lika rättigheter, religiösa minoriteters rättigheter osv. så förändras bilden. Detta medför även att politiker i regionen har svårt att läsa av opinionen och därför inte vågar förändra sina positioner alltför drastiskt av rädsla för att förlora stöd.

När det gäller Muhammedkarikatyrerna och deras efterspel råder enligt Shakrah delade meningarna. De flesta som Shakrah och de andra svenskarna mötte i Jordanien och Egypten ansåg att bojkotten var ett sätt att visa vad de tyckte utan att ta till våld och därmed en positiv utveckling. Samtidigt ökade attackerna mot kristna på Västbanken under denna period och i Jordanien fängslades de som publicerade karikatyrerna.

Ottaway sade i det sammanhanget att den typ av debatt som de svenska ungdomarna deltagit kanske är det mest konstruktiva sättet att hantera den kris som Muhammedkarikatyrerna orsakat. Hon menade att det främst handlar om att minimera de negativa konsekvenserna av en konflikt där bägge parter framstår i negativ dager. Västvärlden för att de gömt sig bakom principen om yttrandefrihet när det egentligen handlar om en religiös kränkning och arabvärlden för att de vägrat se likheterna mellan teckningarna i Jyllandsposten och de nedsättande karikatyrer av judar som återkommande publiceras i arabisk press.

En åhörare kommenterade att mänskliga rättigheter i grund och botten är en västlig idé som mer eller mindre påtvingats andra länder. Ottaway svarade att den Arab Human Development Report som årligen skrivs av arabiska intellektuella för UNDP:s räkning (i synnerhet den som publicerades 2004) tydligt tillbakavisar det

argumentet. Tvärtom menar man i dessa rapporter att arabvärldens främsta problem idag springer ur bristen på yttrandefrihet, kvinnors rättigheter och demokrati.

En annan fråga från publiken rörde hur västerländska biståndsorganisationer bör förhålla sig till Hamas. Organisationen stora belastning är dess våldsanvändning och relationen till Israel. Genom omfattande socialt arbete och ett rykte om hederlighet som kontrast till korruptionsanklagelserna gentemot Fatah, har Hamas skaffat sig starkt förtroende bland den palestinska befolkningen. Hamas var mycket offensiva i den senaste valrörelsen och vann, vilket tycks ha förvånat till och med dem själva. Västerländska biståndsorganisationers reaktion på Hamas seger blev, trots att internationella observatörer bedömt att valet gått fritt och rättvist till, att skära ned eller helt frysa bidragen till palestinska myndigheter. Detta sågs som ännu ett bevis på västvärldens förtryck mot muslimer i allmänhet och palestinier i synnerhet.

Moderator Stefan de Vylder frågade Marina Ottaway huruvida amerikaner i gemen förstår effekterna av Bushadministrationens agerande i Mellanöstern. Ottaway svarade att den amerikanska allmänheten är väldigt oinformerad, mycket pga. att det saknas en stark arabisk minoritet i USA. De araber som finns i landet består i stor utsträckning av kristna maroniter från Libanon och av välutbildade muslimer från andra länder som immigrerat till USA för att jobba, vilket medför att den genomsnittlige araben i USA tjänar mer än den genomsnittlige amerikanen. Och eftersom de flesta amerikaner inte möter särskilt många araber i vardagen finns det gott om utrymme för fördomar att frodas. På det amerikanska utrikesdepartementet är dock situationen en helt annan; enligt Ottaway är man där högst medveten om effekterna och många är i grund och botten starkt kritiska till den nuvarande politiken. Bland dem som sitter vid makten finns däremot en begränsad förståelse - eller så bryr man sig helt enkelt inte, menade Ottaway. Hon kunde dock se vissa indikationer på att neokonservativa krafter börjar förlora inflytande över det republikanska partiet och att allt fler republikaner distanserar sig från George W Bush.

Hanin Shakrah sade slutligen att hon efter sin resa var mycket pessimistisk över hur relationen mellan den muslimska världen och västvärlden kommer att utveckla sig framöver. Okunskapen, fördomarna och den ökande misstron hos bägge sidor bäddar för fortsatta missförstånd. De svåra levnadsförhållandena för palestinier som lever i ockuperade områden och upplevelsen bland många unga araber att USA stöttar diktatoriska regimer i regionen för att få tillgång till olja, riskerar också att fortsätta generera missnöje och konfrontationer. Samtidigt ställde Shakrah frågan varför muslimer i Sverige alltid måste stå till svars för vad muslimer i andra länder gör. "Varför betraktar man muslimerna i Sverige som symboler för en hel religion med mer än en miljard utövare? Ingen ställer väl alla svenskar till svars för vad alla kristna gör?"

Centralasien - konflikthantering och regional säkerhet

Immanuelskyrkan, Stockholm, den 27 april 2006

Centralasien utgörs av ett antal relativt svaga stater som länge har präglats av fattigdom, auktoritära regimer, miljöförstöring, religiösa motsättningar och tvister om olja, vatten och andra naturtillgångar. Detta gör Centralasien till ett potentiellt konfliktområde. Det är också en region med ett stort militärpolitiskt intresse. Mot denna bakgrund belyste en kunnig panel ur flera perspektiv Centralasiens historia, nuvarande situation och möjliga scenarier för framtiden.

I panelen: Disa Håstad, journalist på Dagens Nyheter, tidigare utrikeskorrespondent och författare till "Arvet från Timur Lenk. Centralasiatiska öden" (Norstedts förlag), Torgny Hinnemo, analytiker på Utrikesdepartementet, Robert Larsson, säkerhetspolitisk analytiker vid totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), Kerstin Gyllhammar, handläggare för Centralasien på Sidas Europaenhet.

Moderator: Gunilla Björklund, konsult inom internationella vatten-, mark- och klimatfrågor samt styrelsemedlem i Svenska Aralsjösällskapet.

Samarrangemang med Svenska Aralsjösällskapet.

Seminarier inleddes av Gunilla Björklund, som välkomnade deltagarna och berättade om Svenska Aralsjösällskapet. Föreningen arbetar sedan 2000 med problematiken kring den krympande Aralsjön, som förutom den ekologiska katastrofen även kommit att få omfattande kulturella konsekvenser.

Disa Håstad stod för kvällens första anförande, då hon berättade om den historiska bakgrunden i Centralasien. Som Dagen Nyheter:s korrespondent i Sovjetunionen och sedermera Ryssland under 70- och 90-talet hade hon möjlighet att på nära håll följa de dramatiska politiska förändringarna. Hon berättade om när man det för första gången demokratiskt valda Högsta sovjet samlades sommaren 1989 och började tala öppet om de problem som Sovjetunionen brottades med och de misstag som begåtts. Där framträdde författare, journalister och andra ur den "upplysta eliten" och vittnade om hemska händelser som fram till dess hållit hemliga - folkmyrdet på kazaker på 30-talet, atomexperimenten i Kazakstan och även det faktum att Aralsjöns yta minskat med uppskattningsvis 70% och att sjön verkade hålla på att torka ut. Reaktionerna på dessa nyheter var

ändå förhållandevis positiva bland landets befolkning - tidigare erfarenheter från Sovjetunionen visade att när ett problem väl identifierades och diskuterades öppet så skulle det även komma att åtgärdas snarast. Men när Sovjetunionen upplöstes 1991 försvann också de gemensamma institutionerna och problemen tedd sig plötsligt avsevärt svårare att lösa.

Enligt Håstad finns det hos den ryska befolkningen idag många fördomar om de centralasiatiska staterna som underutvecklade och fattiga länder vars invånare lärt sig allt de kan av ryssarna. Det man då glömmer bort, eller väljer att bortse ifrån, är att regionen tidigare var säte för en sofistikerad och välutvecklad civilisation, med centrum i Bukhara. Området var även historiskt signifikant på andra sätt. I Talas i nuvarande Kirgizistan stod det hitintills enda slaget mellan kineser och araber 751. Islam har sedan dess rört sig öster om denna plats men inte araberna själva. Mongolernas framryckning i området på 1200-talet kom sedermera att fördröja den allmänna utvecklingen. Men Timur Lenk, som enligt Håstad var en hänsynslös härförare såväl som en kulturell filantrop, stod för både kulturell utveckling och samtidigt ett försök att lägga stora områden under sitt styre.

Under slutet av 1800-talet kom hela Centralasien under ryskt välde, förenat i en region som då kallades "Turkestan". Efter den ryska revolutionen delades området upp i republiker, förutom Kazakstan som inte blev en självständig republik förrän 1930-talet. Det ryska väldet efter revolutionen medförde att invånarna i området lärde sig att läsa och att kvinnornas situation överlag förbättrades. Samtidigt genomfördes en brutal "avnomadisering" i Kazakstan, där halva befolkningen dog eller flydde då 6 miljoner boskapsdjur tvångsslaktades. Efter andra världskriget utvecklades kärnvapen i Kazakstan med befolkningen som försöksdjur. I Uzbekistan beslöt man sig för att genomföra en storskalig satsning på bomullsodling eftersom de klimatmässiga förutsättningarna var så fördelaktiga. I samband med detta tog man även hjälp av ättlingar till afrikanska slavar i den amerikanska södern för att lära sig hantverket. Håstad berättade att hon mött några av dessa influgna experter ättlingar under sina resor i regionen.

De första åren av självständighet på 1990-talet blev på många sätt de mest liberala och öppna åren för de centralasiatiska republikerna. Men framåt andra slutet av 90-talet blev de centralasiatiska regimerna alltmer auktoritära. I dagsläget har man skapat barriärer gentemot Ryssland och vill inte prata ryska utan föredrar

istället engelskan. Detta skapar betydande problem för den "mellangeneration" som är för gammal för att ha hunnit lära sig engelska. Det utpräglade klansystemet lever också vidare, delvis på grund av att kommunisterna tidigare utnyttjade det hierarkiska systemet för att förenkla och effektivisera statsförvaltningen i regionen. Vidare finns en betydande statlig repression mot religionen, vilket Håstad menade riskerar att driva vanliga troende i händerna på radikala islamister. De reformerande islamister som fanns på 1800-talet och början på 1900-talet, jadiderna, är idag okända. Som exempel på religionens farlighet pekar man på Tadzjikistan, där det mellan 1992 och 1997 rasade ett blodigt inbördeskrig mellan moderata och mer fundamentalistiska islamister (som en tid bildade regering) å ena sidan och Moskva-trogna kommunister, en grupp som nu har majoritet i Tadzjikistan

Näste talare var Torgny Hinnemo, som inledde sitt anförande med att påpeka att Centralasien till ytan är nästan lika stort som EU. Självklart medför en sådan geografisk omfattning stor variation och mångfald både geografiskt, kulturellt och politiskt. Samtidigt finns det likheter mellan länderna. Republikerna delar alla det ryska och sedermera sovjetiska arvet sedan slutet på 1800-talet. Inte minst har man fått sina moderna institutionella och administrativa system utvecklade under denna period. En annan likhet var den kommunistiska konstitutionen, som innebar att kommunistpartiet innehade en särställning. Detta medförde att ledare inom samhällets alla olika områden - från medicin och naturvetenskap till kultur och ekonomi - var medlemmar i partiet. Sedan självständigheten har kommunistpartiernas medlemskretsar (i de länder där de fortfarande är tillåtna) krympt drastiskt de som var medlemmar av ideologisk övertygelse finns kvar medan de som deltog främst för att det var en förutsättning för att kunna göra karriär har lämnat dessa partier.

Vidare berättade Hinnemo att de "oligarknätverk" som har ett stort inflytande över såväl den privata som den offentliga sektorn i Centralasien på många områden är sammanväxta med de gamla klansystemen. När banden till Moskva kapades, kom makten istället att utgå från dessa nätverk. Politik i Centralasien har därför idag främst kommit att handla om att ta kontroll över de ekonomiska tillgångarna - vare sig det rör sig om företag, naturresurser eller statliga maktstrukturer. Även här kan man möjligtvis se vissa mönster i hur de centralasiatiska länderna kommit att utvecklas länder som Tadzjikistan och Kirgizistan saknar naturresurser vilket medfört att ingen har haft tillräckligt med resurser för att kunna ta kontroll över staten och följaktligen finns det idag en viss pluralism. Länder som Uzbekistan, Turkmenistan och Kazakstan är mer resursrika, vilket gjort dem mer välbeställda men samtidigt mer monolitiska.

Delvis som en följd av de auktoritära politiska systemen är det statliga inflytandet över ländernas nyhetsmedier starkt. I Kazakstan säkerställs detta genom att presidentens döttrar innehar nyckelpositioner i styrelsen för

landets ledande mediekoncerner, i Uzbekistan genom ett starkt statligt ägande. I detta sammanhang intar Turkmenistan en särställning med den omfattande personkult som omgärdar president Saparmurad Nijazov (även kallad Turkmenbashi, "turkmenernas fader").

Centralasiens utveckling efter självständigheten kan enligt Hinnemo ses som en direkt motpol till utvecklingen i Baltikum, men det finns även stora skillnader jämfört med andra delar av det icke-ryska forna Sovjetunionen. De centralasiatiska staterna som bildades den 1 januari 1992 hade, med undantag för en kortvarig kazakisk statsbildning, aldrig existerat tidigare. Därför saknade Centralasien vid tidpunkten för Sovjetunionens upplösning nationaliströrelser av den typ där många partimedlemmar i andra forna Sovjetrepubliker fick sin politiska skolning. Denna korta historia av självständighet innebär att dessa länder idag är inne i en process där de skaffar sig erfarenhet av såväl inrikesförvaltning som utrikespolitik, samtidigt som man försöker skapa en gemensam identitet och historieskrivning.

Eftersom många av sjöarna i regionen är salthaltiga är det svårt att bedriva jordbruk i stora delar av Centralasien. Därmed har många stora populationscentra kommit att förläggas i floddalar - i och omkring Ferganadalen. Bor exempelvis närmare 1/6 av hela Centralasiens befolkning. De landsgränser som har dragits upp motsvarar inte heller de etniska grupperingarnas bosättningar, vilket medför att det finns stora minoritetsgrupperingar i flera av länderna. Vissa vattendrag som olika befolkningsgrupper är beroende av för sin överlevnad har även hamnat på "fel" sida gränsen, vilket bidragit till en bristande respekt för statsgränserna. Detta riskerar i sin tur att leda till att staterna blir mer repressiva eftersom de känner sig hotade. Befolkningens ekonomiska behov av geografisk rörlighet hamnar således i konflikt med staternas önskan att kunna kontrollera vem som rör sig in och ut från deras territorium.

Robert Larsson från Totalförsvarets forskningsinstitut följde upp med en analys av energiproblematiken i Centralasien och dess konsekvenser för den säkerhetspolitiska situationen i regionen. Hans grundläggande utgångspunkter var att Rysslands politik i Centralasien idag präglas av både ömsesidiga påtryckningar och ömsesidiga vinster och mindre av ensidigt utnyttjande än under 1990-talet. Rysslands så kallade bistånd till regionen är begränsat, men däremot har man gjort relativt omfattande satsningar på att främja det ryska språket och kulturen i regionen.

Larsson påpekade dock att det finns tydliga motsägelser mellan Rysslands uttalade målsättningar i regionen å ena sidan och dess faktiska agerande å andra sidan. Officiellt vill Ryssland skapa pro-ryska stater i regionen, säkra sina egna ekonomiska intressen och bibehålla greppet kring den fördelaktiga exporten av regionens energiresurser. Vidare vill man hantera hot om extremism, bekämpa narkotikasmugglingen, säkerställa den ekologiska säkerheten och skydda etniska ryssar i regionen. Men den påstådda kampen mot narkotikasmuggling är

svår att förena med det faktum att den ryska militären varit inblandad i narkotikasmuggling från Afghanistan via Tadzjikistan till Europa. Vidare ska miljöarbetets omfattning inte överskattas och värnandet om ryska medborgare tycks enligt Larsson ibland användas mer som en förevändning att blanda sig i andra staters inre angelägenheter, vilket sällan har gynnat den politiska utvecklingen i landet i fråga.

När det gäller Kremls strategisyn så delar man upp forna Sovjetunionen i ett pro-ryskt lag (Vitryssland, Armenien, Tadzjikistan) och ett pro-västligt lag (Ukraina, Georgien, Baltikum). Det främsta hotet för Ryssland på detta område är således att fler länder skulle ansluta sig till de västvänliga länderna. Sannolikheten för att det skulle kunna ske i Centralasien verkar dock begränsad men kan inte uteslutas fullständigt, betonade Larsson.

Rysslands metoder för att vinna inflytande i Centralasien är idag fokuserade på övertalning snarare än tvång. Man har ingen övergripande ideologi att locka med utan använder sig snarare pragmatiskt av mer konventionella metoder såsom politik och diplomati, ekonomisk makt, energirelationer samt en begränsad militär närvaro. Den militära närvarons roll ska dock inte överdrivas, menade Larsson. Man har endast ett fåtal regementen i Tadzjikistan och ett fåtal stridsflygplan i Kirgizistan. Dessa har begränsad strategisk betydelse och har inte använts vid de tillfällen då det hade kunnat bli aktuellt (det vill säga i samband med oroligheterna i Uzbekistan respektive Kirgizistan). Å andra sidan kan den militära närvaron i vissa sammanhang utgöra en problematisk faktor samt användas om en regimgarant och förhandlingsbricka. Givet problemen med de militära operationerna i Tjetjenien kan man även ifrågasätta om Ryssland i dagsläget skulle klara av militära operationer i Centralasien.

Larsson betonade också i detta sammanhang att de militära relationerna idag bara är en av ett flertal aspekter som är styrande för de bilaterala relationerna mellan Ryssland och de centralasiatiska staterna. Dessa stater är fortfarande beroende av Ryssland men relationerna blir gradvis allt mindre asymmetriska, inte minst i takt med att Kina och USA försöker skaffa sig inflytande i regionen. Ryssland blir därför tvunget att förhandla då den realpolitiska möjligheten att använda tvång minskat drastiskt.

När det gäller relationerna på energiområdet är situationen annorlunda jämfört med övriga OSS-länder, eftersom Centralasien exporterar olja och naturgas och t.ex. Turkmenistan har försökt att utöva påtryckningar mot Moskva på detta område. Ryssland har å andra sidan omfattande inhemska energiresurser och dess intresse ligger därför främst i att köpa energi billigt i Centralasien och sälja det dyrt längre västerut, för att därigenom både tjäna pengar och bevara sina egna depåer. Rysslands makt ligger alltså här i kontroll av exportrutten.

Ryssland har alltså idag starkare ekonomiska maktmedel än vad man tidigare haft, delvis på grund av det höga oljepriset som gett landet kontanter och starka bolag.

Vidare har Ryssland överskottsmaterial som kan säljas billigt och därigenom kan man köpa sig inflytande. Ofta vävs dock en säkerhetspolitisk komponent in i förhandlingar som rör investeringar eller handelspolitik. Larsson sade även att Ryssland skulle se med skepsis på en eventuell demokratiseringsprocess i Centralasien, men det är tveksamt om det skulle kunna leda till någon typ av militära insatser från landets sida.

Sammanfattningsvis menade Larsson att Ryssland rört sig från tvång till förhandlingar i Centralasien. Rysslands militära närvaro har en begränsad militär betydelse men kan utgöra en viktig lokal faktor. Vidare har de centralasiatiska staterna varit relativt skickliga när det gällt att spela ut Ryssland mot USA och Kina i regionen. På längre sikt visar nuvarande trender att Ryssland ökar sin ekonomiska, politiska och militära förmåga, samtidigt som relationerna i Centralasien blivit mindre asymmetriska genom det ökande internationella intresset för regionen.

Under den påföljande diskussionen tillade Disa Håstad att inte heller USA agerar i samklang med sina officiella målsättningar om att främja demokrati och mänskliga rättigheter. Istället tycks man prioritera frågor som rör bevarandet av den "politiska stabiliteten" och kriget mot terrorismen.

Gunilla Björklund tog därefter vid genom att berätta om en av världens mest omfattande ekologiska katastrofer - uttorkandet av Aralsjön. Aralsjön var en gång i tiden jordens fjärde största insjö med en yta på 68 000 kvadratkilometer och en volym på cirka 1066 kubikkilometer vatten. Idag är volymen mindre än tiondel av detta och Björklund sade att det tycks omöjligt att rädda sjön.

Aralsjön har ett upptagningsområde som är ungefär fyra gånger så stort som Sverige, utspjutt över hela Centralasien samt Iran. Huvuddelen av tillflödet kom dock ursprungligen från Kirgizistan och framförallt Tadzjikistan. Den naturliga avdunstningen från sjön motsvarar cirka 900 mm per år och nederbörden är bara en tiondel av detta, vilket medför att sjön är beroende av ett tillskott av annat vatten. Tidigare kom ungefär 2/3 av detta vatten från floden Syr Darya och resten från Amu Darya.

Aralsjön har historiskt varierat kraftigt i storlek även utan mänsklig påverkan. För 9000 år sedan mynnade exempelvis Amu Darya i Kaspiska Havet istället för i Aralsjön, som då hade ungefär samma storlek som i dagsläget. Senare förändrades dock Amu Daryas flöde på naturlig väg och Aralsjön expanderade kraftigt.

Men under 1900-talet bestämde sig bland andra Lenin och Stalin för att göra Sovjetunionen självförsörjande av bomull, som var en viktig råvara i samband med världskriget. Detta blev inledningen på Aralsjöns nuvarande kris. Genom en storskalig på bomullsproduktion i Centralasien (där klimatet var som gynnsammast) lyckades Sovjetunionen bli världens näst största producent av bomull. Denna bedrift skapade ett enormt behov konstbevattning från både Amu och Syr Darya, till den grad att längden på kanalerna för konstbevattning idag beräknas

vara 10-15 gånger så långa som själva floderna. Det mest iögonfallande av dessa projekt är Kara-Kumkanalen, som byggdes för att kunna transportera 1/3 av Amu Daryas vattenflöde 110 mil genom Karakumöknen. Effekterna av dessa konstbevattningsprojekt blev dramatiska. Från en volym på 1090 kubikkilometer och ett mineralinnehåll på 10g/l år 1960 krympte volymen till 108 kubikkilometer år 2003, samtidigt som mineralinnehållet ökade till 110g/l, vilket drastiskt försämrade förutsättningen för djur- och växtliv i sjön. En respons från den sovjetiska byråkratin när Aralsjöns minskning i slutet på 1970-talet och början på 1980-talet började bli påtaglig, var att diskutera möjligheterna att vända sibiriska floders flöden för att på detta sätt kunna bevattna Aralsjön. Som en följd av den minskande vattenmängden är Aralsjön idag uppdelad i en västlig och en östlig del.

Den politiska bakgrunden till problematiken var att man i Sovjetunionen betraktade vatten som en statlig tillgång som kunde brukas utan kostnad, vilket ledde till en kraftig överförbrukning. Istället för att sedan försöka minska efterfrågan sökte man istället öka utbudet genom att leda om sibiriska floder.

Idag är frågan snarare motstridiga internationella energiintressen. Energifattiga Kirgizistan och Tadzjikistan vill hålla inne vattenflödet i reservoarer på sommaren för att kunna utnyttja det maximalt på vintrarna. Energirik Turkmenistan, Uzbekistan och Kazakstan vill istället använda vattnet till konstbevattning, bland annat för bomullsproduktion. Därför finns idag överenskommelser som innebär att Kirgizistan och Tadzjikistan skall släppa på vatten under sommaren i utbyte mot elektricitet och naturgas från sina grannländer. Dessa motstridiga intressen har fortsatt att vara en återkommande källa till osämja i regionen.

Idag anses det vara omöjligt att kunna rädda Stora Aralsjön. Vad som enligt Björklund däremot är uppnåeligt är att återställa den norra Lilla Aralsjön. Ett något ökande vattentillflöde från Syr Darya har lett till en ökande vattenmängd, sjunkande mineralhalt och följaktligen ett förbättrat djur- och växtliv. Nya forskningsrapporter visar även att arbetet med att rädda denna förhållandevis lilla sjö gjort uppmuntrande framsteg.

Därefter berättade Kerstin Gyllhammar från Sidas Europaenhet om myndighetens arbete i regionen. Det övergripande målet för Sidas verksamhet definierade Gyllhammar som "att förbättra förutsättningarna för fattiga människor att förbättra sin egen situation". I enlighet med det regleringsbrev som styr Sidas nuvarande arbete i regionen fattades beslut om att man främst skulle stödja Tadzjikistan och Kirgizistan. Vidare skulle man koncentrera arbetet inom vissa områden och utesluta andra, exempelvis energisektorn, där man inte kunnat finna någon lämplig samarbetspartner.

I linje med Parisagendan, som är en överenskommelse om hur det internationella utvecklingssamarbetet bör utformas för att bli så effektivt som möjligt, strävar Sida efter att koordinera och harmonisera sitt bistånd med andra stora givare. Vidare går man mot att stödja färre

och större projekt för att minska de relativa administrativa kostnaderna, samt att i möjligaste mån använda sig av inhemska administrativa system. Detta försvåras dock av den omfattande korruptionen i den centralasiatiska regionen. Sidas strategi är också differentierad för att ta hänsyn till de betydande skillnaderna mellan de två programländerna.

Sedan Sida började samarbeta med Tadzjikistan har den andel av befolkningen som lever under fattigdomsgränsen sjunkit från 80 % till 60 %. En majoritet av de fattiga bor på landsbygden och Gyllhammar berättade att under samma period har jämställdheten försämrats. Mellan 1997 och 2002 fokuserade Sidas arbete främst på humanitärt bistånd som en följd av inbördeskriget. Från 2003 och framåt har man även börjat arbeta med mer långsiktigt utvecklingssamarbete. När det gäller stora givare i Tadzjikistan finns det dock fortfarande en tydlig brist på samordning. Prioriterade områden för biståndet är idag en demokratisk samhällsutveckling, ekonomisk tillväxt, hälsofrågor och den sociala sektorn.

Kirgizistan ligger jämförelsevis aningen bättre till, med ungefär 40 % av befolkningen under fattigdomsstrecket. Motsvarande siffra på landsbygden är dock 51 %. Sidas arbete i landet fokuserar idag på mänskliga rättigheter och demokrati - i synnerhet områden som jämställdhet och bekämpning av människosmuggling - samt på fattigdomsbekämpning och ekonomisk tillväxt. De erfarenheter man har av utvecklingssamarbete i landet är emellertid ganska nedslående, menade Gyllhammar. Hon nämnde att korruptionen är utbredd - Kirgizistan befinner sig på 130:e plats i Transparency Internationals korruptionsindex - och bara tre kvinnor valdes in i parlamentet i det senaste, riggade, valet. Sidas insatser ligger idag kring storleksordningen 50-80 miljoner kronor och fokuseras på insatser som främjar socialt utsatta barn och jordreformer.

Under den påföljande frågestunden kretsade mycket kring islams roll i religionen. Torgny Hinnemo menade att kunskapen om islam är bristfällig i Ryssland, vilket lett till onödiga missförstånd och delvis en överdriven oro. Vidare sade Hinnemo att den kirgizistanska säkerhetstjänstens uppskattning av antalet medlemmar av den radikala islamistiska rörelsen Hizb-ut-Tahir är lägre än vad International Crisis Groups forskare på plats kommit fram till. Istället är det snarare regimerna som skrämmer upp befolkningen genom att förstora hotet från dessa rörelser, vilket även blir en förevändning för att använda sig av repressiva metoder. Robert Nilsson kommenterade att det kan finnas ytterligare statliga intressen av att förstora upp hotbilden, eftersom detta leder till ett ökat militärt stöd från USA.

En annan omdiskuterad aspekt är det intrikata geopolitiska spel som idag kringgärdar Centralasien. Robert Larsson påpekade att Kina ökat sin närvaro i regionen, framför allt genom omfattande investeringar i energisektorn. Man bygger upp infrastruktur för att utvinna högsvelhaltig olja och kringgärdar installationerna med militärt beskydd så att dessa områden snarast

kommer att likna "minikolonier". Ryssland, som ser Centralasien som sin "bakgård", uppskattar inte dessa investeringar. Samtidigt samarbetar Ryssland och Kina i Shanghai Cooperation Organization (SCO) för att aktivt minimera USA:s inflytande i regionen. Disa Håstad sköt in att Kazakstan lämnat ut uighurer till Kina, trots att dessa förföljts på grund av sina politiska åsikter. Samtidigt finns det hos både ryssar och centralasiater en misstänksamhet mot Kinas intentioner. Detta hindrar dock inte Ryssland från att spela ut Kina och Japan mot varandra i hopp om att någon av dem ska bygga en

pipeline som tillåter Ryssland att transportera olja och naturgas till Stilla Havet. Avslutningsvis menade Torgny Hinnemo något uppgivet att det mesta går åt fel håll i Centralasien idag. Han tillade dock att intresset och den internationella kunskapen om Centralasien ökar snabbt och många studenter är idag på väg till regionen. Detta kommer att leda till ökad ömsesidig förståelse och ökade kontaktytor och förhoppningsvis även investeringsmöjligheter och ekonomiska samarbeten. Kanske är detta det främsta hoppet för Centralasiens framtida utveckling?

Rwanda - från folkmord till försoning och demokrati

ABF-huset, Stockholm, den 10 maj 2006

I Rwanda genomfördes 1994 ett av historiens värsta folkmord, där uppskattningsvis 1 miljon människor miste livet under tio månader. Denna händelse väger ännu tungt på det internationella samfundets samvete. Men tragedin väcker också många frågor. Vilka var den historiska bakgrunden till folkmordet? Fanns det varningstecken som borde ha uppmärksammat? Hur hanterar Rwanda idag konsekvenserna av det inträffade och hur tar man sig an de tusentals förövarna? Kanske viktigast av allt - hur ser vi till att detta aldrig inträffar igen?

Detta diskuterades i en paneldebatt, varefter olika aspekter av Rwandas utveckling idag diskuterades i workshops.

I panelen deltog Fatuma Ndagiza, exekutiv sekreterare för Unity and Reconciliation Commission i Kigali, Rwanda, Jan Cedergren, ambassadör vid Utrikesdepartementet med särskilda uppdrag och f.d. chef för Operations Department vid MR-kontoret i Genève (OHCHR) och Thomas Ridaeus, till nyligen informatör vid Nordiska Afrikainstitutet och ambassadör för biståndsfrågor i Burundi 1996-2000.

Moderator var Maria Appelblom, Stockholms FN-förenings styrelse.

Samarrangemang med Nordiska Afrikainstitutet, Stockholms FN-förening, UNHCR Stockholm och ABF Stockholm.

Moderatorn Maria Appelblom öppnade seminariet med att hälsa alla välkomna och presentera arrangörerna och paneldeltagarna.

Ordet gick sedan över till Fatuma Ndagiza från försoningskommissionen i Rwanda.

Fatuma Ndagiza inledde med att ge en översikt över de utmaningar som Rwanda, och försoningskommissionen, stod inför efter folkmordet. Folkmordet pågick mellan april och juni 1994. Under dessa ca hundra dagar dödade en miljon människor, dvs. ungefär 10 000 per dag. De flesta var tutsier men även mer moderata hutuer föll offer för olika milisgrupper. Ndagiza påminde åhörarna om att var och en av dessa döda var en individ, som mördades av sina landsmän.

Den primära och största utmaningen som landet stod inför var att ta hand om alla de döda. Ett år gick åt till att begrava människor, och detta arbete är ännu inte slutfört - offer för folkmordet påträffas fortfarande så gott som dagligen. Ndagiza sade att värdiga begravningar för offren är ett viktigt inslag i försoningsprocessen.

Den andra utmaningen handlade om de stora flyktingströmmarna som lämnat Rwanda. Miljontals människor flydde landet i samband med inbördeskriget och folkmordet, de flesta till grannländerna Burundi, Tanzania, Uganda och Zaire. Då flyktingarna skulle återvända hem var de i behov av såväl tak över huvudet som återanpassning till det rwandiska samhället.

Den tredje utmaningen var att överkomma den misstro och misstänksamhet som skapats mellan människor som en konsekvens av folkmordet. Ndagiza berättade att behovet att återskapa förtroende fanns på alla nivåer - inom familjer, mellan grannar, mellan samhällen, samt mellan folket och den sittande regeringen.

Familjestrukturen påverkades starkt av folkmordet, och detta är den fjärde utmaningen som Rwanda står inför. Under folkmordet blev ca 600 000 kvinnor änkor vilket innebär att många hushåll i Rwanda nu leds av kvinnor. Många kvinnor blev utsatta för våldtäkter och smittade med HIV/AIDS. En tung börda som dessa kvinnor måste bära på, är den stigmatisering och det utanförskap som det innebär att vara HIV-smittad i Rwanda. Ca 300 000 barn blev föräldralösa till följd av folkmordet och det finns nu en utbredd företeelse med barn som tvingats ta på sig rollen som familjeöverhuvud. Detta skapar många problem då barnen t.ex. inte kan gå i skolan eftersom de måste försörja sina syskon.

Ekonomi är en annan stor utmaning för Rwanda. Efter folkmordet var landets redan svaga ekonomi helt slagen i spillror, statskassan var tom och infrastrukturen förstörd. Dessutom saknade landet fungerande institutioner - det fanns inga ministerier eller någon ordningsmakt som upprätthöll lag och ordning. Vissa av dem som deltog i folkmordet lyckades fly men i dagsläget sitter omkring 130 000 förövare i fängelse vilket medfört att fängelserna i Rwanda lider av svår överbeläggning. En av de första saker som behövde göras var därför att se till att en fungerande rättsstat återinfördes och att institutioner skapades som kunde främja försoning.

Nya jurister behövdes också för att kunna hantera de många rättsprocesserna.

Slutligen nämnde Ndongiza problematiken kring det internationella samfundet och dess oförmåga att uppmärksamma folkmordet och agera för att stoppa det som skedde. Efter folkmordet förekom också tvivel kring om Rwanda skulle kunna bli ett enat land igen och det fanns idéer om att dela landet efter "etniska" linjer enligt folkgrupperna hutu, tutsi och twa. Detta har sammantaget lett till att många rwandier hyser en stark misstro och besvikelse gentemot det internationella samfundet.

Ndongiza fortsatte sedan att prata om folkmordets historiska rötter, som hon menade står att finna i Rwandas koloniala förflutna. De tre folkgrupperna, hutu, tutsi och twa delar samma språk och kultur och precis som i många andra afrikanska länder var inte etniciteten signifikant förrän Belgien koloniserade landet 1923. De belgiska makthavarna betonade starkt vikten av en etnisk tillhörighet och spelade ut olika grupper mot varandra i syfte att stärka sin makt över befolkningen. Etnisk tillhörighet skrevs t.ex. ut på ID-kort vilket under folkmordet underlättade identifieringen av människor.

Ndongiza menade att folkmordets rötter står att finna i "avhumaniseringen av den andre". Tutsierna kallades för "kackerlackor" och ett sådant synsätt genomsyrade hela samhället. Folkmordet var därför inte en plötslig händelse, utan något som växt fram under en lång tid. "Människor utbildades i folkmord", som Ndongiza uttryckte det.

Mycket har hänt i Rwanda under de 12 år som gått sedan folkmordet. Landet åtnjuter idag fred och stabilitet och en stor del av de forna flyktingarna har återvänt hem och försöker bli en del av det rwandiska samhället igen. Ungefär 20 000 före detta stridande har också återanpassats till samhället och som en del av försoningsprocessen har dessa införlivats i den nationella armén.

Sedan 1994 har också statliga institutioner återskapats och man lägger stor vikt vid s.k. good governance, gott styrelseskick. En kommission för mänskliga rättigheter har inrättats och 1999 bildades the Unity and Reconciliation Commission som Ndongiza är exekutiv sekreterare för. Ndongiza menade att försoningskommissionens synsätt skiljer sig ganska mycket från andra liknande kommissioner, då dess huvudsakliga fokus ligger på att utbilda människor. "Utbildning är det enda sättet att dekonstruera de tankesätt som leder till folkmord", menade Ndongiza.

Kommissionen har dessutom ett övervakande uppdrag: den ska granska de rwandiska institutionerna och kontrollera att dessa förespråkar enighet och försoning. Forskning är ett annat område som the Unity and Reconciliation Commission arbetar med, i syfte att kunna identifiera konflikter innan de leder till våld. Vidare ska kommissionen motarbeta alla former av intolerans, diskriminering och främlingsfientlighet.

Ndongiza sade att identitetsfrågor är oerhört viktiga i Rwanda och menade att människor kan ha sin distinkta identitet men man bör fokusera på det som är gemensamt. Det primära är att arbeta tillsammans som rwandier.

När det gäller relationen mellan offer och förövare har kommissionen en betydande roll i förlåtelse- och försoningsprocessen. Ndongiza påpekade att även förövarna på ett sätt faktiskt är offer. Hittills har ungefär 60 % av dem som fängslats erkänt att de tagit del i folkmordet. Det är dock inte bara mellan individer som en försoningsprocess är nödvändig utan också mellan staten och dess medborgare, eftersom den rwandiska staten på olika sätt främjade folkmordet.

Ndongiza berättade sedan om hur kommissionen påbörjade sitt arbete. Inledningsvis visste man inte hur arbetet skulle genomföras och hur folket skulle reagera. Man reste därför runt i landet och intervjuade över 30 000 rwandier om vad de ansåg orsakade folkmordet, huruvida enighet och försoning över huvud taget var möjligt, samt vad som i så fall krävdes. Ndongiza berättade att detta var ett mycket svårt arbete då många undrade varför man pratade om försoning och inte om rättvisa. Samtidigt fanns det andra som menade att försoning var nödvändigt för att det rwandiska folket skulle kunna gå vidare, även om det skulle bli en lång och smärtsam process.

Vad gäller de underliggande orsakerna till folkmordet och den diskriminerande behandlingen av vissa folkgrupper, ansåg många rwandier att svaret stod att finna i dåligt styrelseskick och ledarskap. De ansvariga för folkmordet fanns främst i de politiska leden, men också i kyrkorna och i det civila samhället. Media spelade dessutom en stor roll i folkmordet genom att underblåsa hat och hetsa till våld t.ex. på radio. En annan orsak som nämndes i intervjuerna var det faktum att Rwandas rättssystem inte var självständigt gentemot staten. Fatigdom och analfabetism var andra faktorer som inte i sig orsakade folkmordet men starkt bidrog till att det kunde inträffa.

Då arbetet med att konsultera det rwandiska folket var avklarat utarbetade the Unity and Reconciliation Commission tre olika program. Det första programmet handlar om medborgerlig utbildning (civic education) där man arbetar med workshops, seminarier och debatter. En grundläggande del av detta program är att utbilda människor i individuellt ansvar. Det andra programmet rör konflikthantering och fredsbyggande åtgärder, där man utbildar människor i metoder för konflikthantering. Målgrupper är bland annat lärare, religiösa ledare och ungdomsorganisationer. Det tredje programmet verkar för att stödja lokala försoningsinitiativ, och framhåller vikten av att försoningsprocessen är lokalt förankrad.

Förövarna har delats in i olika kategorier efter hur pass allvarliga deras brott anses vara. Vissa människor utförde vad de beordrades av andra att göra, medan vissa planerade och ledde folkmordet. 50 000 förövare ur den första kategorin har blivit frisläppta från fängelserna efter att ha suttit av halva sin strafftid. De ska nu under den andra halvan utföra olika samhällstjänster, till exempel återuppbyggnad av offrens hus. Det pågår en debatt i Rwanda om hur man ska behandla den andra kategorin - de som stod för planering och genomförande av folkmordet.

Ndangiza erkände att det är svårt att bedöma resultaten av arbetet med försoning, eftersom det är ett både känsligt och subjektivt ämne. Man har nu återigen genomfört intervjuer med människor runt om i Rwanda för att undersöka om befolkningen anser att det pågår försoning i deras eget lokalsamhälle, vilka indikatorer det i så fall finns för detta, samt vilka utmaningar som återstår. Ndangiza sade att man fått goda resultat av denna utfrågning och menade att kommissionens arbete har bidragit till Rwandas nuvarande stabilitet.

44 % av Rwandas befolkning består av barn som fötts efter folkmordet och kommissionen betraktar dem som en av sina viktigaste målgrupper. Man samarbetar med utbildningsministeriet för att ta fram en läroplan till skolorna som beskriver vikten av enighet och försoning.

Ndangiza betonade återigen att det är oerhört viktigt att alla samhällssektorer är involverade i försoningsprocessen, men sade också att det finns hinder för detta som måste överkommas. Ett av hindren är det trauma som landet fortfarande plågas av. Kapaciteten att ta hand om traumaoffer är mycket låg och det finns alldeles för få krisrådgivare i Rwanda. En annan viktig fråga handlar om gottgörelse till folkmordsoffren och vilken form den i så fall skulle få: symbolisk eller materiell ersättning?

Slutligen är fattigdomen fortfarande ett stort problem då 60 % av Rwandas befolkning lever under fattigdomsgränsen. Om man inte har de elementära behoven tillgodosedda är försoning ingenting man prioriterar, påpekade Ndangiza.

Avslutningsvis talade Ndangiza om Rwandas framtid och hur folkmord ska kunna förhindras. Hon såg en ljusare framtid för landet och nämnde utöver den pågående försoningsprocessen att utbildning är kostnadsfri för rwandiska barn samt att ekonomin har förbättras, även om fattigdomen är fortfarande mycket utbredd.

Den stora utmaningen för omvärlden är huruvida vi faktiskt har lärt oss någonting från tragedin i Rwanda. Är vi säkra på att folkmord aldrig kommer att inträffa igen och är det internationella samfundet beredda att agera om så skulle ske? "Aldrig mer" är en utmärkt föresats men vad görs egentligen för att försäkra att "aldrig mer" blir verklighet? Fatuma Ndangiza menade att Rwanda bör vara en viktig läxa för andra länder - som bevis för att folkmord kan inträffa och att människor är kapabla att utföra oerhörda grymheter men också som bevis för att det finns mycket godhet i människor och det går att komma vidare efter ett sådant trauma som folkmordet var för hela landet.

Ordet gick därefter över till Thomas Ridaeus som talade om den regionala aspekten av händelserna i Rwanda och hur kringliggande länder påverkades av och påverkade folkmordet.

Ridaeus inledde med att understryka att hutuer och tutsier inte är etniska grupper utan kolonialt manipulerade sociala klasser. Politiker i både Rwanda och Burundi har "spelat det etniska kortet" med katastrofala följder. Ridaeus berättade att det tidigare fanns social mobilitet

mellan de olika grupperna och att det t.o.m. fanns ord för att "bli hutu" och "bli tutsi".

Varför inträffade då folkmordet? Ridaeus menade att både Rwanda och Burundi har s.k. lydnadskulturer, vilket är oerhört farligt. När folk tillfrågades varför de dödade sina medmänniskor, svarade de "därför att våra ledare sade åt oss att göra det". Ridaeus sade också att det har funnits andra tillfällen då massmord inträffat i Rwanda, exempelvis 1959. Burundi har också en lång historia av massaker; ungefär en halv miljon människor har dödat under en period av 35-40 år. Thomas Ridaeus frågade retoriskt vad som var värst: ett långsamt pågående folkmord som internaliseras i människors medvetanden som i Burundi, eller ett plötsligt utbrott av våld, som i Rwanda?

Rwanda har sedan sin självständighet haft vad Ridaeus kallade "minoritetsregeringar", dvs. regeringar bestående av en minoritet inom majoriteten som har sagt sig representera hela folket. I Burundi har regeringarna däremot bestått av en minoritet inom minoriteten och händelserna i Rwanda skrämde därför minoriteten i Burundi. Ridaeus var övertygad om att brutaliteten i både Rwanda och Burundi inte hade nått sådana nivåer om inte länderna varit grannar.

Ridaeus avslutade med att tala om demokrati och påpekade att demokrati inte bara är något man inför i ett land utan demokrati är resultatet av en lång process. Det är viktigt att komma ihåg att under den period då demokratin utvecklades i Europa var Afrika koloniserat. När de afrikanska staterna blev självständiga under 1960-talet pågick Kalla Kriget för fullt och de nya staterna var eftertraktade av både öst och väst, vars främsta intressen i området långt ifrån var att introducera demokrati. Detta pågick ända fram till 1990-talets början då muren föll och Kalla Kriget avslutades. Efter murens fall ville västvärlden att Afrika snabbt skulle demokratiseras, men Ridaeus påpekade att den processen måste få ta sin tid precis som den gjort i väst.

Ordet gick sedan över till Jan Cedergren som hade tre reflektioner och kommentarer kring händelserna i Rwanda i relation till vad de övriga deltagarna diskuterat.

Den första kommentaren handlade om "aldrig mer". Cedergren sade att den rwandiska staten noggrant planerade utrotningen av en miljon människor och frågade hur detta kunde ske. Han ansåg att det varken handlade om brist på information eller brist på kunskap om situationen i Rwanda. Varför reagerade då inte andra länder? Här menade Cedergren att det saknades vilja att göra någonting hos dem som hade möjlighet och att detta är den verklighet som vi alla måste acceptera. Det politiska klimatet var inte det rätta och det fanns inte heller tillräckliga folkliga påtryckningar.

Cedergren menade att om "aldrig mer" ska bli verklighet måste det finnas en stark folklig opinion som tvingar regeringarna att agera. Han jämförde med de pågående händelserna i Darfur och debatten kring huruvida det är ett folkmord eller ej. Det finns en rädsla bland politiker att använda ordet folkmord, sade Cedergren, eftersom

man då enligt folkordskonventionen är tvingad att agera. Cedergren betonade att vi alla som medborgare måste vara medvetna om vårt eget ansvar när det gäller att agera och att trycka på våra politiker. Efter Rwanda har det genomförts många konferenser som slutat med orden "aldrig mer", men ser man sig omkring i världen idag ser man att det inte är sant. Cedergren sade att det inte beror på illvillighet utan den rådande politiska verkligheten - länder agerar efter sina egna intressen.

Cedergrens andra kommentar handlade om försoning kontra rättvisa - vilket väljer man? Ska man arbeta för bådaderna? Den internationella domstolen i Arusha ansvarar för de 20-30 värsta förövarna, medan bydomstolarna, de s.k. gachachaprocesserna, tar hand om den kategori förövare vars brott inte anses vara lika allvarliga. Vissa menar att dessa bydomstolar inte kan åstadkomma "riktig rättvisa", men Jan Cedergren ansåg att man måste se praktiskt på hur man ska hantera alla de tiotusentals förövare som agerade enligt "lydnadskulturen".

Den tredje kommentaren handlade om vad vi som svenska medborgare kan göra. Cedergren berättade att Sveriges utvecklingssamarbete med Rwanda handlar om att bygga upp institutioner och stödja gott styrelseskick. Han menade också att fattigdomsbekämpning är ett bra sätt att förebygga liknande händelser i framtiden.

Som medborgare kan vi också mobilisera andra - här påpekade Cedergren att Sverige som saknar ett förflutet som kolonialmakt åtnjuter förtroende - och arbeta för främjandet av mänskliga rättigheter.

Efter en kort paus vidtog den allmänna diskussionen, då moderatorn inbjöd publiken att ställa frågor och kommentarer.

En åhörare inledde med att kommentera att Fatuma Ndongiza i sin redogörelse för bakgrunden till folkordet hade utgått ifrån händelserna 1959 och sagt att man där kan finna rötter till 1994 års folkord. Hon hade också nämnt de koloniala strukturerna som förvandlade socioekonomiska klasser till etniska grupper. Åhöraren menade att man måste gå längre tillbaka i tiden och ställde också en fråga om hur Ndongiza ansåg att maktstrukturerna hade influerat händelserna. Han sade slutligen att han såg ett behov av försoning i hela regionen och undrade hur Ndongiza såg på detta.

Fatuma Ndongiza började med att förklara att det skulle ha tagit alldeles för lång tid att redogöra för hela den historiska process som föregick folkordet. Hon menade att grunden står att finna långt tidigare än 1959. Kolonialmakten Belgien tog över Rwanda från tyskarna 1912, och innan dess hade det funnits missionärer i området. Ndongiza sade att dessa missionärer lade grunden till den lydnadskultur som Thomas Ridaeus talade om.

Ett problem är enligt Ndongiza att Rwandas historia inte har skrivits av rwandier. Före kolonialtiden hade Rwanda existerat som en välorganiserad stat i ungefär 500 år. Landet var då en monarki med en kung som stod över grupperna hutuer, tutsier och twa. De koloniala historikerna beskrev dessa grupper som olika distinkta

raser. Rwandas historia som de skrev den var komplicerad med många myter och exempelvis bibliska hänvisningar. Dessa historieskrivningar influerade i sin tur de belgiska kolonistörerna. Ndongiza berättade också att de interna konflikter som fanns i Belgien påverkade det koloniserade Rwanda. Hon underströk dock att det främsta ansvaret för folkordet ligger hos rwandierna själva - många länder har en kolonial historia, men alla dessa har inte haft folkord.

Ndongiza kommenterade sedan åhörarens fråga om maktstrukturer och dess inflytande på försoningsprocessen. Hon menade att själva existensen av olika grupper, klasser osv. inte i sig själv är en orsak till konflikt. Som exempel nämnde hon Tanzania som har många olika folkgrupper men inte upplevt någon våldsam konflikt. Dessa grupper måste manipuleras för att en konflikt skall uppstå. Politiker använde de olika beteckningarna - hutu, tutsi, twa - för att framhäva sig själva och sina intressen. Rwandas ekonomiska och sociala problem skylldes på tutsierna. Detta ledde till konflikt bland människor i samhället, och politikerna kunde bibehålla sin makt.

Ndongiza sade också att ett folkord är ogenomförbart om det inte är politiskt sanktionerat, och detsamma gäller för försoning - den processen behöver också både politisk förankring och vilja för att kunna äga rum. Men politikerna måste också ha folket med sig och viljan till försoning måste främst komma underifrån. Ndongiza menade att ett problem är att rwandiska politiker bråkar sinsemellan och detta smittar av sig på folket - om politikerna inte kan försonas kan inte folket göra det heller.

Vid folkordskonferensen i Stockholm 2004 sade en kvinna från Rwanda att hon trodde på samexistens och inte försoning. Ndongiza erkände att det är en väldigt svår och lång process, och påpekade också att det inte finns en klar definition av vad "försoning" är. Hon menade att det finns ett behov av att bearbeta det förflutna och att se behovet av en gemensam framtid. Om det tar 100 år att skapa en konflikt kan man inte förvänta sig att försoning ska uppnås på 12 år men samexistens är åtminstone en början.

Ndongiza svarade sedan på frågan om den regionala försoningsprocess som mannen i publiken frågat om. Hon sade att detta är ett problematiskt område, då man kommer in på frågor om självbestämmande, suveränitet och så vidare. The Great Lakes Conference nämndes som ett forum där de olika länderna i regionen kan mötas och diskutera olika gemensamma frågor. Vid det första mötet förekom mycket spänningar länderna emellan men nu har man sakta börjat lita på varandra. Ndongiza menade dock att mycket mer kan göras regionalt, både på politisk- och på gräsrotsnivå. Även inom handels- och investeringsområdet kan saker göras och Ndongiza menade att handel kan starta en försoningsprocess.

En annan åhörare kommenterade sedan att enighet och försoning är som toppen på ett isberg, och det finns många stora problem i Rwanda som behöver lösas. Han sade att alla människor som diskuterar dessa problem gör det i linje med sina egna intressen och många me-

nar att den främsta orsaken till folkmordet var dåligt styrelseskick. Åhöraren sade också att många tar sin utgångspunkt 1959 men istället måste man gå tillbaka ända till den tidpunkt då Rwanda blev en nation. Mannen tog slutligen upp de rwandier som dödades när man med militära medel försökte stoppa folkmordet och menade att dessa människor aldrig nämns av politiker och andra.

Ndangiza svarade genom att upprepa att det inte är möjligt att ta upp Rwandas hela historia under seminariet och påminde om att kommissionen då den inledde sitt arbete talade med en mängd rwandier för att försöka identifiera konfliktens grundorsaker. Hon sade att historia är ett problematiskt ämne då alla inte är överens om alla aspekter av den, men tillade att kommissionen nu arbetar med ett projekt som handlar om historieskrivning. För detta har man anställt ett antal forskare eftersom man inte vill att historien skall skrivas av politiker. Man kommer även att engagera det rwandiska folket i det arbetet. Syftet är att få människor att vara ense om de fakta som finns i historien - Ndangiza menade att man kan tolka saker på olika sätt, men vissa fakta står fast. I samband med detta pratade hon även om frågan hur man ska högtidlighålla folkmordet, en fråga som är omstridd, och menade att minneshögtider m.m är ett sätt att hjälpa människor att gå vidare.

Ndangiza kommenterade sedan frågan om de rwandier som dödats av RPF, Rwandian Patriotic Front. Hon berättade att RPF 1990 startade ett krig som de själva benämnde som ett frihetskrig. Det internationella samfundet ingrep och fredsförhandlingar startade 1994. Det var i samband med dessa förhandlingar som idén om att skapa en enighets- och försoningskommission föddes. I och med folkmordet avstannade allt detta. RPF ingrep för att stoppa folkmordet, och i samband med detta blev människor dödade, vissa i hämndaktioner för att de deltagit i folkmordet. Ndangiza sade att kommissionen inser behovet av ett forum där även dessa händelser kan diskuteras, men sade också att hämndaktioner kan ses som en normal psykologisk reaktion under de extrema omständigheterna som rådde.

En åhörare frågade sedan de två männen i panelen om vilka hinder de ser i framtiden för regionen. Cedergren höll med om att det är viktigt att se till den regionala kontexten eftersom de olika länderna är så nära sammanlänkade. Stabiliseringsprocessen i Kongo (DRC) pågår, val skall hållas där i juni, och stabiliteten har också ökat i Burundi. Detta kommer att påverka situationen i Rwanda. Cedergren nämnde också the Great Lakes Conference som diskuterats tidigare och ansåg att detta är ett försök att hantera de problem som regionen står inför. Han sade slutligen att han ser en slags rasism i att folk i västvärlden inte bryr sig om att människor i "svarta Afrika" dödas och betonade att engagemang och stöd från omvärlden är oerhört viktigt.

Thomas Ridaeus replikerade att det egentligen inte handlar om ett regionalt problem, utan snarare flera problem i de olika länderna i regionen. Dessa kan inte

bara lösas regionalt, utan man måste även ta itu med problemen i varje enskilt land.

Nästa publikfråga gällde huruvida Fatuma Ndangiza känner att kommissionen har regeringen med sig i sitt arbete, samt om regeringen har renats från de element som stödde och uppmuntrade folkmordet. Ndangiza svarade att det finns politisk vilja och nämnde också att det nu i konstitutionens grundparagrafer står att all form av diskriminering skall bekämpas. En kommission för förhindrande av framtida folkmord kommer också att etableras.

Ndangiza påpekade slutligen att 12 år inte är tillräckligt för att genomföra försoningsprocessen. Hon berättade att ett hinder för processen är att vissa förövare har flytt till andra länder och vägrar komma tillbaka för att sona sina brott. I vissa fall skyddas de också av länderna de flytt till. Ndangiza ansåg att det borde finnas lagar mot att hysa människor som deltagit i folkmord samt mot förnekandet av folkmord.

Moderatorn Maria Appelblom avslutade seminariet med att summera vad som hade framkommit. Hon konstaterade att det inte funnits tid att diskutera rwandiska kvinnors roll i försoningsprocessen men nämnde att det finns 48 % kvinnor i Rwandas parlament vilket gör att landet placerar sig i topp bland världens länder vad gäller andelen kvinnliga parlamentariker. Moderatorn ansåg att vi i västvärlden är skyldiga Rwanda att hjälpa till på alla sätt vi kan med tanke på både det koloniala förflutna och hur västländer hanterade folkmordet. En annan viktig punkt som framkommit i diskussionen handlar om definitionen av folkmord och när det är okej att ingripa i ett annat land. Detta diskuteras nu i FN, särskilt i samband med händelserna i Sudan.

Slutligen sade Maria Appelblom att forskare betraktar Afrika som mänsklighetens vagga och påpekade att föreställningen om Afrika som ett bakåtsträvande stamsamhälle är något som uppfunnits i västvärlden. Moderatorn menade att så som vi reagerade, eller snarare inte reagerade, på folkmordet i både Rwanda och Somalia samt hur dagens händelser i Sudan hanteras, är oacceptabelt. I Rwandas namn är vi skyldiga att se till att våra länders regeringar agerar för att förhindra liknande situationer och händelser i framtiden.

Workshop om flyktingsituationen i Rwanda

Talare: Angelica Broman, UNCHR Stockholm, Johanna Wiklund, Svenska FN-Förbundet, medlemmar i Stockholms FN-förenings ungdomsgrupp samt Fatuma Ndongiza, Unity and Reconciliation Commission i Kigali, Rwanda.

Workshopen inleddes med att Angelica Broman från UNHCR:s Stockholmskontor kort presenterade sig. Därefter berättade hon om UNHCR:s uppdrag: att leda och samordna internationell insatser till skydd av flyktingar, samt att finna varaktiga lösningar på flyktingproblemet.

UNHCR bildades efter andra världskriget. Organisationen fick ett mandat på tre år för att arbeta med flyktingsituationen i Europa. Mandatet förlängdes sedan undan för undan och 1967 utvidgades det till att gälla alla flyktingar, inte bara i Europa.

Flyktingkonventionen från 1951 reglerar vem som är flykting. För det första skall man ha flytt över en gräns till ett närliggande land. För det andra skall en flykting ha en välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, religion, nationalitet, tillhörighet till viss samhällsgrupp eller politisk uppfattning, och inte kunna eller vilja stå under sitt hemlands skydd.

Angelica Broman påpekade dock att alla inte flyr över en gräns och UNHCR arbetar även med internflyktingar, statslösa, återvändande flyktingar samt asylsökande.

När det gäller de varaktiga lösningarna på flyktingproblemet använder UNHCR tre primära arbetssätt. Det första handlar om att bistå flyktingen att återvända till hemlandet, vilket också är det som de flesta flyktingar önskar. Det andra rör integration i mottagarlandet. Här handlar det främst om att hjälpa flyktingen att få legal status och ordna med papper som uppehålls- och arbetstillstånd. Broman berättade att UNHCR i Europa börjat gå ifrån synen på att flyktingar skall assimileras och man talar nu istället om integration och ömsesidigt utbyte.

Den tredje lösningen är att flyktingen bosätter sig i ett tredje land. Detta är enligt Broman ett problematiskt område för UNHCR. I Sverige kallas dessa flyktingar för "kvotflyktingar" och endast 14 länder i världen, däribland alltså Sverige, tar emot dem.

Enligt överenskommelser ska kvotflyktingarna vara de mest utsatta. Dock har en debatt uppkommit om detta i Sverige, då Migrationsverket inte alltid accepterar de flyktingar som FN valt ut som kvotflyktingar. Istället väljer Sverige ut egna kvotflyktingar enligt något som kallas "integrationsprincipen". Broman menade att denna princip inte är speciellt väl definierad och FN har svårt att förstå varför Sverige inte accepterar det arbete och det urval av flyktingar som tjänstemännen i UNHCR redan har gjort.

Broman presenterade sedan viss statistik om flyktingar. Hon påpekade att det är extremt svårt att sammanställa

flyktingstatistik och att veta hur många flyktingar det finns i världen. Det mått FN använder sig av räknar antalet flyktingar som fått stanna i ett land under en period av 10 år. I Sverige är denna siffra 73 000 personer. Majoriteten av flyktingarna flyr till närliggande länder, och de flesta återfinns i Afrika och i Asien. Som en jämförelse till de 73 000 flyktingar som Sverige tagit emot nämnde Broman att Pakistan under en tioårsperiod tagit emot 3 miljoner människor.

Statistik från 2004 visar att de största flyktingproducerande länderna är Sudan, Kongo (DRC), Somalia och Irak. De största mottagarländerna är Iran, Pakistan och Tanzania. Statistiken visar också att majoriteten av världens flyktingar inte kommer från de allra fattigaste länderna, utan från de hårt krigsdrabbade. Enligt UNHCR är det totala antalet flyktingar i världen ca 20 miljoner, samt 20 miljoner internflyktingar. I Europa har antalet asylsökande minskat jämfört med för fem år sedan. Man vet inte om detta beror på att färre människor faktiskt flyr, eller om det blivit svårare att ta sig in i Europa.

Diskussionen gick sedan vidare till att handla om flyktingsituationen i Rwanda. Här menade Angelica Broman att det är viktigt att se på den historiska aspekten. Under slavtiden skeppades 7-8 miljoner människor över från Afrika till USA och Latinamerika; och under kolonialtiden drogs Afrikas gränser med linjal. Dessa händelser har påverkat de afrikanska staterna och ofta lett till konflikter. Rwanda, Burundi och Kongo (DRC) var en belgisk koloni, kallad Belgiska Kongo. Belgien var anedd som en av de värsta kolonialmakterna och under kolonialismen sögs området ut ekonomiskt. Broman menade att västvärlden än idag har den ekonomiska makten i området.

Frihetskriget i Rwanda 1959-62, militärkuppen 1972 och folkmordet 1994 har alla skapat stora flyktingströmmar. Under folkmordet flydde ca 2 miljoner människor till dåvarande Zaire, Uganda och Tanzania. 200.000 människor kunde komma på en dag till dessa länder. Till följd av situationen för flyktingarna uppkom svåra sjukdomar, exempelvis kolera. Inte heller de mottagande länderna var förskonade från konflikter. Situationen i området är långt ifrån löst, betonade Broman, och människor flyr ännu. Idag finns flyktingar från Kongo (DRC) i Rwanda som bor i flyktingläger, främst i gränsområdet. Rwanda är alltså nu ett flyktingmottagande land.

Arbetet som UNHCR utför i området handlar främst om att hjälpa till i flyktinglägren och med transporter. Varje år återvänder många till DRC; flest begav sig tillbaka åren efter folkmordet och under 2000-talet har cirka 20000 människor återvänt varje år. UNHCR arbetar även med utbildning i lägren. Broman nämnde att Operation Dagsverk som pågick under dagen för seminariet samlade in pengar för utbildning i ett flyktingläger i Rwanda. Ett stort problem är att det idag finns många barn, varav majoriteten är flickor, som är ansvariga för familjen eftersom deras föräldrar dött, och att det är svårt för dem att gå i skolan. UNHCR fokuserar därför speciellt på flickors utbildning och tillhandahåller saker som barnomsorg vid

skolområdet, skolmaterial och mensskydd (det senare eftersom de upptäckte att många flickor inte kom till skolan en vecka per månad). UNHCR arbetar också med att utbilda fler kvinnliga lärare.

Efter Angelica Bromans inledande presentation vidtog en mer allmän diskussion med deltagarna i workshopen. En av dessa undrade hur många flyktingar från Kongo som finns i Rwanda. Broman svarade att det är cirka 50 000. Dessa bor i flyktingläger, dock ej i tält utan i lerhyddor. Människorna som flytt från Rwanda bor idag främst i Tanzania och Kongo DRC.

En annan åhörare undrar om FN lärt sig en läxa av händelserna i Rwanda. Broman sade att hon inte tyckte det - det är bara att se på Sudan, Tchad, Liberia, Sierra Leone... Hon menade att Afrika är den bortglömda kontinenten, som ej syns så mycket i media. Detta utvecklades till en diskussion om medias roll och medias rapportering om Afrika och om konflikter i allmänhet. En åhörare undrade vad en vanlig människa kan göra för att motverka den rådande synen på Afrika. Detta diskuterades bland deltagarna, men det konstaterades att det är svårt att svara på den frågan.

Att bryta genom muren

Gula Villan, Stockholms Universitet, den 5 juni 2006

Israel-Palestinakonflikten väcker starka känslor och det finns få konflikter i världen som är mer välbevakade, omdebatterade eller har större symbolvärde. Är en rättvis lösning av denna konflikt möjlig? Vilka konsekvenser får den så kallade "säkerhetsbarriär" som Israel upprättat för vanliga palestiniers vardag? Hur ser israeler på konflikten? Vad kan och bör svenska biståndsorganisationer göra för att bidra till att minimera det mänskliga lidandet och finna en långsiktig lösning av konflikten? Dessa frågor diskuterades och analyserades under en temakväll som innehöll en paneldebatt, bildpresentation av muren, dokumentärfilmvisning och avslutande mingel.

Deltagare: Gustav Hansson, filmare och konstnär, Anna Wester, Palestinagrupperna i Sverige (PGS), Magnus Walan, Diakonia, Jonatan Stanczak, Judar för Israelisk-Palestinsk Fred (JIPF), Mats Svensson, Sida AFRA, tidigare konsul i Jerusalem, Marianne Laanatza, lektor vid Stockholms och Uppsala universitet samt medlem i tankesmedjan MENA.se, Monalisa Sundbom, dokumentärfilmare, Shora Esmalian, frilansjournalist och aktiv i International Solidarity Movement (ISM), Hewan Temesghen, FUFs styrelse.

Temakvällen inleddes av FUF:s styrelseledamot Hewan Temesghen, som berättade om föreningens verksamhet med 25-30 seminarier per år och praktikförmedling till studenter.

Därefter följde en tonsatt bildpresentation av konstnären Gustav Hansson, som i samband med bildvisningen berättade om sina egna erfarenheter från Palestina. Enligt Hansson är det omöjligt att diskutera byggandet av muren utan att sätta den i sin rätta kontext - förhindrandet av palestinernas rörelsefrihet. I denna bild av vardagens villkor ingår omständliga gränsövergångar med ibland timslånga köer, "flygande checkpoints" som kan sättas upp vart som helst på de palestinska territorierna samt ID-tvång. Detta gör det mycket svårt för vanliga palestinier att kunna planera sin vardag, samtidigt som det byggs förbifartsleder som endast israeliska bosättare får använda. Vidare splittrar bosättningarna upp Västbanken/Gaza, många av vattenkällorna och jordbruksmarken hamnar på den israeliska sidan av muren och den israeliska armén gör frekventa intrång i palestinska hem.

En rad effektfulla bilder illustrerade "säkerhetsbarriären", som på vissa sträckor är en 9 meter hög betongmur

och på andra ett välbevaktat taggtrådsstängsel. Hansson berättade att 450 km av "barriären" byggts färdigt, medan den sammanlagt förväntades bli 788 km. Muren följer inte den Gröna Linjen, dvs. den gränsdragning som gjordes efter kriget mellan Israel och Syrien, Jordanien och Egypten 1948. Muren omgärdas vidare av en säkerhetszon som sträcker sig 30-100 meter från muren och övervakas med kameror, sensorer och ett stort antal soldater.

Gustav Hansson har själv varit nere i Israel och Palestina fyra gånger och intervjuat israeler om byggandet av barriären. Enligt Hansson menar många israeler att muren primärt handlar om säkerhet, men eftersom den bidrar till den uppdämda vardagsfrustrationen bland palestinier höll han inte med om denna analys.

En stor knäckfråga för framtiden gäller arbeten för palestinier. Idag byggs många fabriker bakom muren, med följden att palestinier får åka in mot urbana centrum via bosättarnas förbifartsleder för att arbeta vid fabriker. Ibland är gränsövergångarna stängda, vilket gör det svårt att planera arbete såväl som jordbruk i de fall då jordbruksmarken hamnat på "fel" sida. En annan stridfråga gäller de israeliska bosättarna - idag finns det vissa tecken på att Israel avser att evakuera vissa bosättningar men istället omlokalisera dess invånare till större, mer centraliserade bosättningar som är lättare att skydda militärt.

Paneldiskussion - Är en rättvis fred möjlig?

Diskussionen inleddes av moderatören Marianne Laanatza, universitetslektor och representant för tankesmedjan MENA.se, som bad respektive deltagare att svara på två frågor: är en rättvis fred möjlig och vilken roll bör svenska enskilda organisationer spela i denna process?

Anna Wester från Palestinagrupperna i Sverige svarade att en rättvis fred är möjlig och att förutsättningarna finns i FN-resolutioner och 1967 års gränser. Detta skulle innebära ett Palestina bestående av hela Västbanken, Gaza och Östra Jerusalem. Med dagens utveckling upplevde hon dock att man snarare straffade den ockuperade befolkningen eftersom de "röstade fel", samtidigt som Israel bygger en olaglig mur. Hon menade att svenska enskilda organisationer har ett ansvar att bilda opinion i Sverige, även om det ofta kan vara motigt att försöka påverka större aktörer i en så strategiskt viktig fråga. Ofta innebär opinionsarbete många vackra ord men begränsade resultat, men Wester sade att man får vara nöjd med det man lyckas uppnå. Som exempel nämnde hon att flera organisationer nyligen fått Systembolaget att ursprungsmärka vissa viner med "Israel-ockuperat syriskt område" istället för "Israel" som tidigare.

Jonatan Stanczak från Judar för Israelisk-Palestinsk fred ansåg att en rättvis fred är möjlig men inte sannolik. Istället uttryckte han oro för en tredje intifada och att Israel skulle välja att återockupera hela Palestina, vilket skulle leda till än blodigare sammandrabbningar än tidigare.

Även Magnus Walan från Diakonia upplevde risken för en tredje intifada som påtaglig, eftersom det inställda biståndet riskerar att leda till svält, undernäring och kaos i Palestina. Han menade att det var riktigt att kräva att Hamas erkänner Israel, tar avstånd från användning av våld och lovar att upprätthålla tidigare ingångna avtal. Samtidigt höll han med Jimmy Carter om att det var moraliskt oförsvarbart att straffa oskyldiga palestinier som om de begått ett brott, på det sätt som nu skedde. Vidare måste man ställa samma krav på Israel som på Hamas och kräva ett slut på utomrättsliga avrättningar och ytterligare bosättningar på ockuperat territorium.

Sara Lindblom, tidigare ekumenisk följeslagare på Västbanken och nu anställd på Kristna Fredsrörelsen, menade att man måste våga tro på en rättvis fred och påpekade att det är lätt att säga "ställa krav" men svårt att driva dessa krav ifall de inte följs av seriösa konsekvenser om de inte uppfylls.

Mats Svensson från Sida var också relativt pessimistisk, delvis eftersom palestinier och israeler har så skilda uppfattningar om situationen. Svensson berättade om ett projekt då sydafrikanska före detta medlemmar i ANC flugits till Palestina för att diskutera situationen och jämföra med Sydafrikas tidigare situation. En av konsulterna blev mycket nedslagen av besöket, eftersom han upplevde att de palestinska organisationerna inte hade någon genomtänkt, långsiktig strategi för att uppnå sina mål.

I januari 2006 vann Hamas överraskande 76 av de 132 mandaten i det palestinska parlamentet. Eftersom organisationen inte frånsade sig rätten att fortsätta använda våld och inte heller lovade att respektera tidigare ingångna internationella avtal, skapade valresultatet stor internationell uppståndelse. Många bidragsgivare styrde om sitt bistånd från de palestinska myndigheterna till enskilda eller internationella organisationer. Israel slutade även att överföra de tullinkomster som man sedan länge administrerat å den palestinska myndigheternas vägnar. Sammantaget skapade detta en snabbt tilltagande ekonomisk kris i Palestina.

Många i panelen upplevde att denna händelseutveckling hade försämrat möjligheterna för en hållbar fred mellan Israel och Palestina. Anna Wester menade att det var svårt att försöka driva en fredsprocess i nuläget, eftersom många palestinier upplevde att de inte hade någon valfrihet. Mats Svensson instämde och påpekade att det sänder konstiga signaler om det uppfattas som att man i ett val bara får rösta på ett visst parti, annars kommer man att straffas av omvärlden. Marianne Laanatza drog en historisk parallell till valet i Algeriet som ställdes in efter att ett islamistiskt parti segrat, vilket blev startskottet till ett utdraget och blodigt inbördeskrig. Anna Wester påpekade att det var problematiskt att pumpa in stora

summor pengar via enskilda organisationer samtidigt som den palestinska staten kollapsade. Det skapar även en konstig situation när anställda på ministerier och inom den offentliga förvaltningen förblir desamma, men deras löner plötsligt inte betalas ut på grund av att man fått en ny ledning. De palestinska tullinkomster som Israel samlat in men vägrar att betala ut förvärrar ytterligare den ekonomiska krisen.

Om panelen var ense om det olyckliga i sanktionerna som följde på valutgången så var synen på Hamas som organisation mer delad. Magnus Walan från Diakonia underströk att det var farligt att "rättfärdiga ett folkrättsbrott med ett annat" och att man därför inte bör urskulda Hamas agerande med Israels aktioner. Samtidigt är det inte bra att försöken att påverka Hamas kommit att drabba civilbefolkningen så drastiskt som det gjort, vilket enligt Carl Bildt utgjort ett "hjärnsläpp" i Washington, Bryssel och Jerusalem. Jonatan Stanczak delade inte kritiken mot Hamas utan ansåg att alla dagens problem bottnar i Israels ockupation av de palestinska områdena. Magnus Walan påpekade att demokrati är mer än en demokratiska val och menade att Hamas syn på kvinnors rättigheter, religiösa minoriteter och liknande är andra problematiska aspekter med organisationen. Demokrati förutsätter mognad att agera demokratiskt. Därför bör Hamas ges chansen att agera demokratiskt men man måste också våga kritisera organisationen. Mats Svensson sade att den sydafrikan han rest med i Palestina hävdade att förtrycket i de ockuperade områdena var värre än under apartheidregimens tid i Sydafrika.

Ett annat område som väckte starka känslor är de upprepade brott mot folkrätten som sker i Israel-Palestina konflikten. Sara Lindblom från Kristna Fredsrörelsen påpekade att Israel som ockupationsmakt har ansvar för palestinernas välfärd, ett ansvar som internationellt bistånd delvis fritar dem ifrån. Marianne Laanatza instämde och menade att det så kallade "kriget mot terrorismen" lett till att EU accepterar agerande som man tidigare aldrig skulle ha ställt upp på. Enligt Laanatza har mänskliga rättigheter och Genève-konventionen de facto satts ur spel på ett sätt som hon uppfattade som kusligt. Jonatan Stanczak höll med och sade att bistånd som inte har som politiskt mål att upphäva ockupationen i princip är bortkastade pengar.

Moderatorn frågade panelen vilken roll det svenska civilsamhället kan spela för att ställa krav på både Israel och Palestina.

Magnus Walan ansåg att man bör driva opinionsbildning i Sverige och gå bortom att ta ställning för någon av parterna. Vidare tyckte han att man behöver jobba mer med politiskt bistånd, öka kunskapen om folkrätt och humanitär rätt, samt lyfta fram och sprida det palestinska civilsamhällets egna analyser.

Anna Wester påpekade att palestinerna själva aldrig bett om bistånd utan en politisk lösning på konflikten, vilket ännu inte uppnåtts. Hon menade att opinionsarbetet lett till en förändring i de breda folklagen men inte i den politiska toppen.

Jonatan Stanczak betonade vikten av att bryta stereotyper och invanda roller - han ville förändra bilden av att alla judar stödjer Israels agerande, bidra till att bryta offerrollen bland palestinier bland annat genom teaterprojekt samt bjuda in israeler till Palestina för att visa att man får ett varmt bemötande när man inte kommer som ockupant.

Sara Lindblom ville bedriva opinionsarbete mot svensk-israeliskt militärsamarbete och pekade på den inställda övningen i maj 2006 som ett tillfälle när man nått framgångar. Hon hoppades även att det Ekumeniska Följeslagarprogrammet dels ska ses som ett uttryck för solidaritet och dels föra hem personligt färgad information med stor potential att beröra människor - kanske mer än abstrakt statistik över antal dödsoffer och liknande kan uppnå.

Mats Svensson var självkritisk och påpekade att Israel-Palestinakonflikten förmodligen var "den billigaste ockupationen någonsin", eftersom biståndspengar täckte så mycket av kostnaderna för ockupationsmakten.

Marianne Laanatta underströk också vikten av att peka på goda exempel på lycklig samexistens. Ett sådant exempel är hur muslimer skyddade judar undan nazistiska förföljelser under Andra Världskriget. När Vichyregimen i Frankrike krävde att Marocko skulle utlämna judar vägrade Muhammed den 5:e med motiveringen att "de tillhör bokens folk och står under mitt beskydd - inte ett hår får krökas på deras huvud". Turkiet letade även efter före detta medlemmar ur det Osmanska Väldet och räddade 60 000 judar genom att ge dem turkiska pass.

Många panelmedlemmar ansåg att Israel varit mer framgångsrikt än Palestina även i kampen om hur konflikten porträtteras och frågade sig hur de lyckats med detta. En åhörare påpekade att Israel genom sin statsapparat och utrikesförvaltning har tillgång till kanaler och metoder som inte är öppna för palestinier. Jonatan Stanczak menade även att den kristna högerns stöd till Israel ger landet ett markant övertag i den amerikanska debatten. Magnus Walan ansåg att man absolut bör försöka skapa opinion, men att man bör sikta in sig på att jobba smart och undvika schabloner som skapar ytterligare läsningar och polarisering. Som exempel nämnde han när man bjudit in en israelisk soldat som är för fredsprocessen för att tala inför svesnka Missionsförbundets kongress - det blev livat, sade Walan, men många lyssnade. Anna Wester puffade även för att kontakta journalister, som på grund av tidspressen helt enkelt inte hinner skaffa sig tillräckligt med information. Det händer därför ofta att de använder sig av ord och begrepp som är direkt felaktiga eller som tjänar den ena partens intressen, men brukar vara snabba att ändra sig om man påpekar felet.

Som avslutning fick panelens deltagare sammanfatta hur de avsåg att fortsätta sitt arbete med att främja en rättvis fred. Jonatan Stanczak manade till fortsatt opinionsarbete i Sverige och fredsteater i Palestina. Magnus Walan betonade vikten av att utgå från befolkningens behov och inte nödvändigtvis de politiska partiernas

önsknings. Sara Lindblom menade även hon att ett fortsatt opinionsarbete är av central vikt. Mats Svensson höjde ett varnande finger för att Sidans landstrategi utgick från att det skulle bli en tvåstatslösning på konflikten, samtidigt som många tror att det i praktiken är omöjligt eftersom Palestina med dagens gränsdragning och administrativa lösningar är alltför beroende av Israel. Marianne Laanatta ville slå ett slag för att lyfta fram anorlunda röster, såsom ett studieförbund i Sverige som arbetar utifrån frågan "vad vill muslimska ungdomar som vill arbeta för fred och utveckling". Samtidigt underströk Laanatta att det börjar bli bråttom att uppnå resultat, eftersom den ekonomiska krisen i Palestina gradvis förvärras och den muslimska världen alltmer kommit att sluta upp bakom det radikala Hamas.

Filmvisning om pacifistiskt motstånd mot ockupationen

Dokumentärfilmaren Monalisa Sundbom och fredsakтивisten Shora Esmalian visade sekvenser ur en dokumentärfilm som gjorts i Israel och på de ockuperade territorierna. Sundbom berättade att en drivkraft bakom att spela in filmen varit att hon erfärit att det finns ett grundläggande behov av ökad kunskap och diskussion om samtidshistoria i svenska skolor. Shora Esmalian berättade att hon är aktiv inom International Solidarity Movement (ISM), som strävar efter att motverka ockupationen genom att delta i pacifistiska, palestinskledda aktioner av civil olydnad. ISM-aktivisterna arbetar alltså i grupp och deltar i fredliga aktioner i förhoppning om att deras närvaro skall minska det israeliska våldet.

I de filmklipp som visades fick publiken möta israeler som berättade om sin syn på "säkerhetsbarriären". Många upplevde den som viktig för Israels säkerhet, men sade sig inte ha reflekterat så mycket kring dess byggande. Interjupersonernas till synes odramatiska och lätt ointresserade inställning till muren ställdes i skarp kontrast mot de palestinier för vilka murens dragning förändrat vardagslivet drastiskt och ofta djupt negativt. En israelisk fredsaktivist berättade att det dagen efter en självmordsattack var mycket svårare att diskutera Palestinafrågan och en palestinsk antropolog argumenterade för att Israel inte vill ha en "civil intifada", det vill säga ett fredlig motstånd, utan hellre vill militarisera konflikten. Israeliska aktivisters deltagande öppnar dock ett visst utrymme för civilt motstånd, eftersom de ofta behandlas bättre än palestinska aktivister mot vilka militären har mycket lätt att ta till våld.

Under en paus i filmvisningen berättade Shora Esmalian att de israeliska aktivisterna idag är mycket mer radikala än den breda israeliska freds rörelse som tidigare funnits och att de ofta ersätter internationella observatörer då dessa skickas hem.

Filmerna visade även hur en fredlig demonstration med äldre kvinnor bröts upp av polishästar, tårgas och batonger. Sundbom och Esmalian menade att detta var ett sätt att förstöra ickevåldsprotester som metod, eftersom våldet skrämmer kvinnorna som deltar.

Filmen visade också ett flertal exempel på kreativa fredliga protester, som möttes av förhållandevis återhållsamma reaktioner av de israeliska soldaterna.

En slutsats från filmen och paneldiskussionen var att det trots konfliktens långa historia och till synes olösliga problematik, finns många människor som fortsätter att ägna sin energi och kreativitet till att försöka finna lösningar och förbättringar, i förhoppning om att deras arbete en dag skall leda till en hållbar och rättvis fred.

Kvällen avslutades med mingel och informella diskussioner i mindre grupper i Gula Villans bardel.

Politiska konflikter i den Andinska regionen

Latinamerikainstitutet, den 9 november 2006

Den andinska regionen befinner sig sedan länge i en svår konfliktsituation. Det handlar om politiska strider, kontroversiella ledare, bristande respekt för mänskliga rättigheter, militarism och narkotika. Vad är bakgrunden till de politiska konflikterna och hur ser framtiden ut? Hur ställer sig Sverige till situationen? Vilka insatser krävs för att åstadkomma hållbar fred och utveckling i regionen?

Med fokus på Colombia och Venezuela diskuteras dessa frågor av en kunnig panel: Håkan Forsberg, utrikesreporter på Svenska Dagbladet, Elisabet Hellsten, till nyligen ambassadråd för biståndsfrågor i Bogotá, nu på Sida, Per Norström, biträdande chef för UD: s Amerikaenhet.

Moderator: Stefan de Vylder, nationalekonom, skribent och vice ordförande i FUF.

Samarrangemang med Latinamerikainstitutet, Stockholms universitet.

Stefan De Vylder inledde med att välkomna alla och att presentera FUF samt de övriga panelmedlemmarna.

Ordet gick sedan till Elisabeth Hellsten som arbetar vid Sida och nyligen varit ambassadråd för biståndsfrågor i Bogotá. Enligt Hellsten pågår en väldigt spännande process i Colombia som hon vill förmedla.

Colombia är ett av världens mest ojämlika länder med en liten grupp rika människor som innehar stor ekonomisk och politisk makt och en stor sammansättning fattiga som inte har något inflytande. Samtidigt ökar fattigdomen och det finns få demokratiska institutioner i landet. Brott begås mot de mänskliga rättigheterna och internationell humanitär rätt och narkotikahandeln verkar som bränsle till konflikten. Det finns tre grupper inom landet som terroristklassats av EU och USA. Den ena gruppen är FARC-gerillan vilka har en jordreform på sin agenda. Den andra är Paramilitären AUC som fram växte som skydd för jordägarna med huvudsyfte att bekämpa gerillan. Den tredje och sista gruppen är ELN vilket är en traditionell latinamerikansk gerilla.

Trots detta har det hänt mycket i landet på senare tid. Hellsten berättade att Sverige är en aktiv aktör för fred i Colombia, där den främsta uppgiften är att bidra till en fredlig lösning på konflikten men också att bidra till respekt för mänskliga rättigheter och internatio-

nell humanitär rätt. Sida och UD arbetar tillsammans, i Colombia och på hemmaplan med svenska enskilda organisationer, fackföreningar och universitet. Samarbetet ger enligt Hellsten unika möjligheter att bidra tillsammans med multilaterala samarbetspartners som FN, EU, OAS och andra internationella organ som ICRC för att skapa debatt kring och stöd för fredsbyggande processer i landet.

Sverige har sedan 1990-talet varit med och drivit på för en internationell närvaro i Colombia, bland annat gett stöd till UNHCR s arbete med de nästan 3 miljoner internflyktingarna i landet. Sverige bidrar också till UNDP:s freds- och utvecklingsprogram i några av de regioner i landet som är värst drabbade. Programmet är inriktat på insatser som stärker det civila samhällets organisationer samt insatser för god samhällsstyrning i kommuner och regioner. Det handlar mycket om att bidra till att öka förtroendet och utvecklingsmöjligheterna mellan det civila samhällets organisationer och de statliga institutionerna.

Sedan 2003 stödjer Sverige tillsammans med 24 andra länder även en process för samverkan mellan regeringen, det civila samhället och det internationella samfundet som kallas för London- och Cartagenaprocessen, vilken är en gemensam överenskommelse för en fredlig lösning av konflikten. Bakgrunden till överenskommelsen är att allvarliga förföljelser förekom mot försvarare av de mänskliga rättigheterna och fackföreningsledare. Under de tre år som gått sedan överenskommelsen slöts har ett förtroende och ett samarbetsklimat vuxit fram som ger utrymme för dialog mellan regeringen och det civila samhället. Detta dialogutrymme är av stor vikt för kommande fredssträngningar.

Sverige gick på ett tidigt stadium in i en process för demobilisering av paramilitären och blev enligt Hellsten till en början hårt kritiserade för detta men har nu fått med sig en rad andra länder. Paramilitären är ansvarig för enorma övergrepp mot mänskliga rättigheter i landet och massgravar hittas fortfarande samtidigt som vittnesmål kommer in i en stadig ström.

Ett problem från början var att det inte fanns någon legal, rättslig ram för processen. Det gällde då att komma fram till en lösning som paramilitären kunde acceptera men som även var acceptabel enligt internationella normer. Påtryckningar skedde dock från organisationer och det civila samhället och en bättre lag instiftades 2005, som innebar att de skyldiga skulle få strafflindring med 6-8 års fängelse istället för 40-50 år som normalt gäller.

Denna konvention framhöll Hellsten som en av de mest positiva förändringar som skett i landet på länge. Det pågår även spännande förberedelser för fredssamtal med ELN, där Sverige funnits med under det senaste året och bidragit till att bygga upp en dialog, samt som observatör och facilitator.

Stefan de Vylder kommenterade att Hellstens inledning antydde en viss optimism när det gäller det aktuella läget i Colombia. Han gav sedan ordet till Håkan Forsberg, reporter på Svenska Dagbladet som bevakar Latinamerika och Spanien.

Håkan Forsberg inledde med att berätta att han enbart varit i Colombia och Venezuela en gång och att han nu ville återge vad han upplevde under sin vistelse. Den 28 maj 2006 var det presidentval i Colombia och Forsberg besökte då landet. Genom en grundlagsändring som president Álvaro Uribe själv drivit igenom kunde han bli omvald direkt. Forsberg försökte få en intervju med presidenten men fick då veta att han inte gav några intervjuer alls, inte ens till Colombiansk media, på grund av att han inte ville riskera sin stora ledning. En vecka före valet råkade Forsberg dock möta president Uribe vid ett framträdande i den gamla hamnstaden Cartagena.

Forsberg läste sedan upp ett stycke ur ett reportage om händelsen:

”Polis och militär överallt; delar av den gamla stadskärnan har varit avspärrad flera timmar i förväg. President Uribes anhängare har samlats på torget i gamla stan i Cartagena...Det är söndagseftermiddag och Karibiens sol, fukt och hetta pressar på...Colombiansk dragspelsmusik varvas med tal och talkörer: ”U-U-Uribe”...Colombias president gör sitt första framträdande i valkampanjen ...men utan större engagemang och utan större gensvar... Det trekantiga torget omges av soldater och prickskyttnar på tak, balkonger och i öppna fönster...För Farc som slagits mot staten i över 40 år, är USA vännen Uribe deras fiende nummer 1”.

En vecka senare var presidenten omvald i en jordskredsseger med 62 % av rösterna. Men det fanns en vinnare till: vänsterkandidaten Carlos Gaviria fick över 20 % av rösterna, vilket var ett överraskande stort stöd och sågs som tecken på en större politisk acceptans och demokratisk mognad i Colombia. Det var enligt Forsberg över 15 år sedan vänstern hade en sådan stark kandidat. För 19 år sedan mördades en vänsterkandidat vid namn Carlos Pizarro som var på väg att bli vald till president. Idag leder hans bror Eduardo den kommission som ska försöka ge Colombia fred, försoning och rättvisa. Forsberg citerade återigen ett av sina reportage:

”I denna smältdegel av klassklyftor, krig, humanitär katastrof, hat, hot och skräck- spetsat med knark och korruption - ska Pizarro och hans kommission försöka skapa civilisation och människovärde, uppnå det goda seger över det onda. Hans kommission är resultatet av en kontroversiell lag som skraddarsyddes för att 30 000 paramilitärer skulle komma ner från bergen och ut ur djungeln, överlämna sina vapen och demobilisera. Lock-

betet var lagliga löften om låga straff...Alternativet var att bli utlämnad till USA som kokainsmugglare eller till Haagdomstolen som krigsförbrytare... Priset är att kallblodiga massmördare, våldtäktsmän och knarkmafioso slipper undan med 6-8 års fängelse istället för normalt 40-50 år. Men med så långa straff skulle paramilitären och gerillan aldrig demobilisera. För att få fred måste man offra något”

Forsberg avslutade med att säga att detta kan bli den största krigsförbrytartribunalen i modern historia. Han övergick sedan till att tala om Venezuela där president Hugo Chávez den 1 juni stod värd för ett stort internationellt möte med OPEC-ländernas oljeministrar som höll rådslag om världens viktigaste råvara, oljan. Venezuela är världens femte största oljeexportör och med dagens skyhöga oljepriser kan president Chávez satsa stort på bostäder, skolor och fri sjukvård till landets många fattiga. Föga förvånande är Chávez därför populär bland Venezuelas fattiga. Han talar så att folk känner igen sig, menade Forsberg, som liknade presidenten vid ”farbror Sven, barnens vän” som hördes på radio på 1950-talet. De fattiga har fått det lite bättre tack vare ”la revolucion” och ”señor presidente”. Inom tre veckor är det presidentval och Chávez är storfavorit med 50-70 % av rösterna, jämfört med 35 % stöd till motståndaren Manuel Rosales som även han lovar oljepengar ”rakt in på ett konto” till de fattiga. För Rosales vet att han annars inte har en chans att vinna de många fattigas röster.

Ordet gick till Per Norström, biträdande chef för UD:s Amerikaenhet med Latinamerikakoordination som huvudsaklig uppgift. Norström valde att presentera de gemensamma utmaningar som Latinamerika står inför. Latinamerika är den kontinent som har de största inkomstklyftorna och 50 % av befolkningen är fattiga, varav en fjärdedel betecknas som extremt fattiga. Norström menade att det är avgörande för den politiska utvecklingen på sikt att antingen fördela de resurser som finns mer rättvist eller att skapa större tillväxt. Det har gått bra i Latinamerika de senaste tre åren med en tillväxt på 5 % och läget är förhållandevis stabilt men för att utrota fattigdomen behövs en större tillväxt än så. En annan utmaning som Norström ville framhålla är de svaga institutionerna som saknar legitimitet i befolkningens ögon och som gör att man längtar efter starka ledare. Brottslighet och korruption är en annan ödesdiger konsekvens av bristen på starka institutioner. Norström menade att det finns svårigheter att utveckla en konsensuskultur i regionen. Snarare råder en polarisering mellan olika grupper, som kommer att bestå så länge man inte tar itu med de stora utmaningarna. Det görs dock försök att främja integrationen mellan länderna, vilket skulle öka internhandeln och stimulera ekonomin samt öka förhandlingskapaciteten i multilaterala sammanhang.

Norström gick sedan över till att tala mer specifikt om Venezuela. President Chávez har enligt Norström sagt att han inte är anledningen till Venezuelas kris utan en konsekvens av den. Chávez kom nämligen till makten på basis av de förväntningar och krav på förändring som

finns i landet. Han har en diffus plan för att genom radikala åtgärder skapa en revolution och detta har skapat en polarisering inom landet, mellan den gamla eliten som har försökt störta Chávez och de många fattiga som fört honom till makten. Chávez har enligt Norström skapat sig en unik maktposition i landet genom att ta kontroll över alla institutioner och domstolar i landet. Norström beskrev presidenten som en mycket konfliktiv person som har börjat se sig själv som talesman för Tredje världen mot stormakten USA. Han har på detta sätt blivit hjälte för många fattiga latinamerikaner och speciellt på gräsrotsnivå. Det finns dock faror i detta, menade Norström; att makten har koncentrerats till Chávez kan bidra till instabilitet. För att hantera detta på ett bra sätt är det viktigt att inte hänge sig åt kampanjer och högljudd retorik utan istället vara öppen för dialog, som även ska kunna innehålla kritiska argument gentemot president Chávez. Det är samtidigt viktigt att respektera att Chávez faktiskt är en demokratiskt vald president.

Moderator Stefan de Vylder lämnade därmed över ordet till publiken som kommer med många tankvärda frågor och kommentarer. Bland annat ansåg en åhörare att det internationella samfundet tycks ha ignorerat frågan om de 10 % av Colombias befolkning som tvångsförflyttats från sin mark av paramilitären. Elisabeth Hellsten svarade med att intyga att det internationella samfundet är medvetna om frågan och att i den mån de kan påverka ska de naturligtvis göra det. Per Norström menade dock att detta måste lösas via rättsliga ramar och att det kommer ta mycket lång tid.

Samma åhörare sade att president Chávez måste ses i ett historiskt perspektiv. Det finns inte något land som politiskt bidragit lika mycket som Venezuela till att förena Latinamerika mot stormakterna i världen och detta ger känsla av respekt bland landets befolkning.

En annan åhörare tog upp frågan om amnestilagen, som gjort att 30 000 människor ställs inför rätta och kommit undan med lindrigare straff, varav flera tusen sluppit undan helt. Han påpekade att detta upprör väldigt många och han uppfattade det som ett moraliskt dilemma. Elisabeth Hellsten svarade att detta kräver en omfattande försoningsprocess och att det tar tid att lära sig leva tillsammans igen. Hon menade att det är en mycket komplex situation och att denna lösning inte är idealisk men ett nödvändigt steg för att komma vidare.

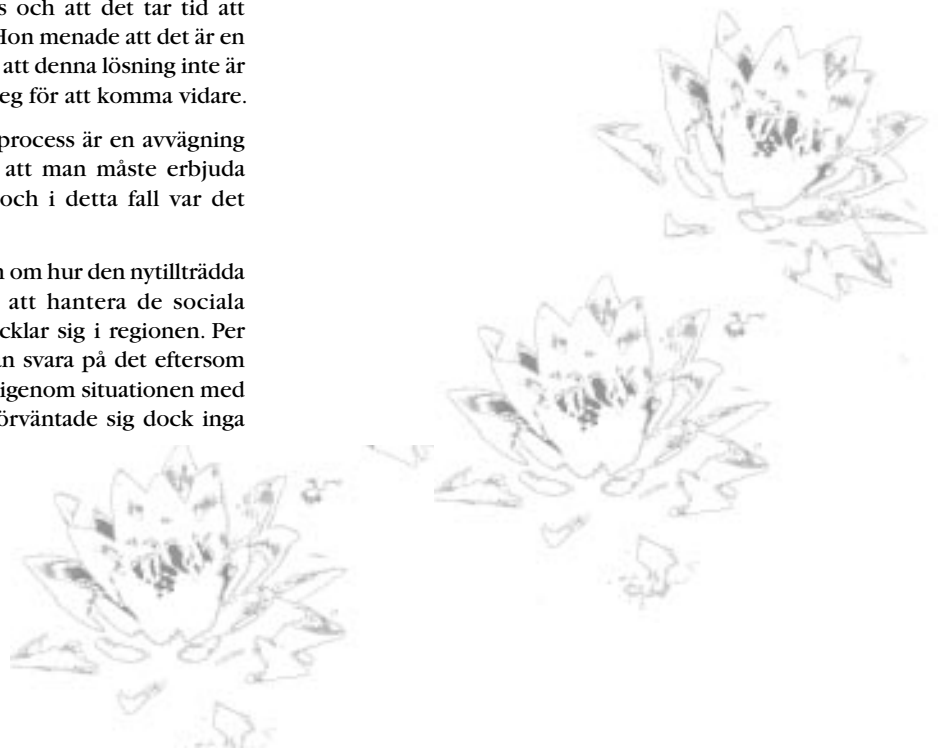
Per Norström sade att denna process är en avvägning mellan rättvisa och fred och att man måste erbjuda något för att komma vidare och i detta fall var det strafflindring.

En annan åhörare väckte frågan om hur den nyutträdde svenska regeringen kommer att hantera de sociala och politiska frågor som utvecklar sig i regionen. Per Norström sade att han inte kan svara på det eftersom han inte har haft tillfälle att gå igenom situationen med den nya regeringen än. Han förväntade sig dock inga radikala förändringar.

Stefan de Vylder undrade vilken roll narkotikan spelar i politiken i den andinska regionen. En åhörare menade att det skiljer sig mellan exempelvis Colombia och Bolivia, som är de två viktigaste länderna vad gäller kokain. I Bolivia finns en tradition att tugga kokablada så där används stora delar av produktionen av befolkningen själva. I Colombia å andra sidan ägs plantagerna av maffian och nästan 90 % av produktionen går till USA. Både FARC och paramilitären finansierar stor del av sin verksamhet genom narkotikahandel och det infiltrerar hela det colombianska samhället.

Nästa fråga från publiken gällde varför det internationella samfundet ser med olika ögon på länderna i regionen? Elisabeth Hellsten påpekade att USA tidigare ansåg att detta var deras "bakgård" och tolererade ingen inblandning alls, medan Europa inte ställde upp på amerikanernas politik, bland annat Plan Colombia som var en militär plan. Hellsten menade att länder inom det internationella samfundet har arbetat på olika sätt och inte har mötts, vilket hon ansåg vara olyckligt. Nu finns emellertid en större öppenhet och arenor där Europa och USA kan arbeta tillsammans för en mer integrerad utvecklingspolitik. Per Norström tillade att det inte finns någon militär lösning på konflikterna utan de kan bara lösas genom att föra en dialog på lika villkor.

Håkan Forsberg ställde slutligen en fråga till Elisabeth Hellsten om huruvida det blir några förhandlingar mellan Colombias regering och Farc-gerillan. Enligt Hellsten har det förekommit samtal dem emellan, vilka varit de mest seriösa försök som gjorts hittills för att komma fram till ett avtal som båda parter kan acceptera. Det har dock skett ett bakslag på grund av de attacker som inträffat nyligen och som avbrutit samtalen, men Hellsten trodde inte att Farc-gerillan genom attackerna försökte blockera samtalen utan att de förmodligen vill hitta en fredlig lösning. Hon sade sig vara övertygad om att den process som har påbörjats kommer att fortsätta. Stefan de Vylder avrundade därmed seminariet genom att tacka panelmedlemmar och publiken för att ha deltagit i en mycket intressant diskussion.

Tyvär - Världen måste målas i gråskala!

Stora scenen, Internationella Torget, Bok- och biblioteksmässan i Göteborg den 22 september 2006

Vi vet alla att det inte finns några onda och goda i en konflikt, men vi vill gärna förenkla för att bättre förstå. Det gäller även i nyhetsrapporteringen. Massmediernas strävan att alltid vara först med de viktigaste nyheterna gör att det sällan finns utrymme för djupare analyser. Risken är att bilden blir alltför svartvit - i värsta fall missvisande. Hur färgar journalisternas rapportering läsarnas uppfattning av omvärlden? Hur påverkas mediernas närvaro- eller brist på närvaro- konfliktodynamiken? Vems sanning är det som förmedlas? Hur kan medierna skildra en komplex verklighet, och samtidigt behålla sin publiks intresse?

I panelen: Peter Erichs, rådgivare på Sidas avdelning för kultur och medier, Annelie Ewers, verksamhetschef Fojo (Fortbildning för Journalister), Stig Fredrikson, journalist på SVT och ordförande i Publicistklubben, Örjan Bartholdson, kanslichef på SwedWatch, Ingrid Thörnqvist, biträdande utrikeschef på SVT.

Moderator: Saam Kapadia, programledare för Konflikt på Sveriges Radio P1

Samarrangemang med Fojo, Publicistklubben och Sida INFO.

Efter en inledande presentation av moderator Saam Kapadia, lämnades ordet till Peter Erichs från Sida, som menade att problemet inte är att världen skildras i svartvitt. Det största problemet är istället att världen ständigt måste beskrivas på nytt vid varje rapportering. "Det är en mycket sporadisk bevakning i de regioner jag jobbar i och rapporteringen är handlingsorienterad snarare än processororienterad", konstaterade Erichs. Somalia är enligt Erichs kanske det mest typiska exemplet på "CNN-effekten", dvs. att ett krig blir ett krig först när det har varit i TV.

Annelie Ewers, Fojo, instämde och beklagade att det inte är lätt att väcka intresse för internationella frågor bland svenska journalister. "Grundutbildningen för journalister måste aktivt inkludera internationella frågor så att vi kommer ur ankdammen", ansåg hon. Att jobba tillsammans med internationella kollegor är något journalister borde utnyttja, som en möjlighet att öppna dörrar och få in perspektiv från hela världen.

Stig Fredrikson, journalist och ordförande för Publicistklubben, påpekade att medias bevakning ofta kommer först när ett krig utbryter. Han instämde med Erichs om att det behövs mer bevakning av själva händelseförloppet, en processororienterad bevakning. En konflikt är något som byggs upp under lång tid, och medierna missar helt den preventiva möjlighet de har genom att uppmärksamma tidiga varningstecken och bakomliggande orsaker.

Det stod snabbt klart att panelen var tämligen överens om svårigheterna i att skildra konflikter i media utan att hänfålla till svartvita konfliktbeskrivningar. Debatten kom främst att handla om bristande resurser och krympande utrymme för utlandsrapportering i såväl radio som TV och press. Stig Fredrikson menade att utrikesjournalistiken inte mår särskilt bra idag. Han sade att han själv alltid har förespråkat att man ska sätta in rapporteringen i ett sammanhang men nu är det nedskärningar som i stället leder till "blåjusjournalistik" och man blir mer beroende av de internationella nyhetsbyråerna. Denna utveckling drabbar särskilt den stora allmänheten. Eliten skaffar sig alltid den information de söker genom utländska källor men de svenska nyheterna blir, när man ej är på plats och följer processen, enkelspåriga. Det blir svart på vitt och det ges endast utrymme för "stora nyheter", när nyhetstiden skärs ned och inga genomarbetade reportage visas. Detta trots att det är medias ansvar att för allmänheten skaffa fram seriös information.

Panelen var också ense om att utrikesjournalistik inte "säljer" i dagsläget. Skeenden som pågått under lång tid uppmärksammas därför inte. Delar av panelen ansåg att man borde främja den analytiska förmågan för att på så vis sätta saker och ting i ett sammanhang. Det behövs också en diskussion inom journalistkåren och inom journalistutbildningar, om vad som är medias roll och ansvar. Flera av de medverkande förespråkade ett större antal fasta korrespondenter istället för som idag när journalister reser ut först när något inträffar.

Ingrid Thörnqvist hävdade att man på SVT försöker komma ifrån konfliktorienteringen genom att specialisera sig på ämnen i stället för regioner. Då kan man ge en annan bild av världen än bara krig och elände. Thörnqvist höll med om att det är viktigt att inte hamna i knäet på nyhetsbyråerna och medgav att katastrofer och krig fortfarande tar en stor del av SVT:s budget.

Örjan Bartholdson ifrågasatte att man satsar så mycket på att bevaka ett enskilt presidentval i stället för att ha en korrespondent placerad i regionen (i det här fallet

Latinamerika). Thörnqvist svarade att SVT inte heller i framtiden kommer att ha råd att ha korrespondenter på alla platser.

Stig Fredrikson ansåg att det måste finnas speciella program för utrikesfrågor om man ska få till stånd en bredare och djupare utrikesbevakning. "Det är skandal att inte SVT har ett veckomagasin som kan bevaka ämnen och länder", sade han. Han gav förslag på veckomagasinet där utrikeskorrespondenterna får plats, inte bara nyhetsändningarna där deras material kortas ned eller kanske inte tas in alls.

Saam Kapadias nästa fråga till panelen löd: Vad styr utrikesbevakningen idag?

Peter Erichs menade att det är eliterna, inte den allmänna opinionen i Sverige, som sätter agendan för utrikesbevakningen. "Det finns ett stort intresse för utlandet, men det är begränsat till den anglosaxiska världen eller till mat i Italien, förutom när Radiohjälpen har insamlingar för barn." Erichs tyckte också att den rena nyhetsjournalistiken har fått bre ut sig för mycket på andra programformers bekostnad. Erichs pratade också om att idag finns en sorts fallskärmsjour som snabbt är på plats när något inträffar. De söker upp organisationer och har ej tid/möjlighet att värdera fakta, det blir agendor som styr och man får ingen nyanserad bedömning.

Annelie Ewers tyckte sig ha märkt ett stort fokus på format idag, med nya webbplatser osv., medan fokus på innehållet och det som journalistiken egentligen handlar om minskar.

Ingrid Thörnqvist sade att dagens globaliserade värld ställer krav på hur media arbetar, att man att speglar hela det globala samhället och hon menade att journalister försöker göra ett gott jobb. Hon medgav dock att det är mycket illa att man på SVT inte har möjlighet att fördjupa utrikesbevakningen.

Saam Kapadia pekade då på det paradoxala i att det just nu skärs ner mer än någonsin på utrikesbevakningen i TV, radio och på de stora tidningarna samtidigt som världen globaliseras. Thörnqvist svarade att man inte når de yngre tittarna på samma sätt idag. "Vi måste därför ändra hela vårt sätt att berätta." Hon menade dock att det finns ett grundläggande intresse och vi kan inte nöja oss med att folk får sin kunskap via Metro.

Stig Fredrikson betonade att man inte ska underskatta tittare eller lyssnare och sade sig vara säker på att även den unga publiken vill ha förklaringar, sammanhang och djupare analys. "Ju mer mediebruset tilltar, desto viktigare är det att ge sammanhang. Detta är inte någon motsättning till ett rätt tilltal och förpackning", hävdade han. Man och fortsätta att visa analyser och sammanhang.

Saam Kapadia riktade sig till panelen med följdfrågan: Vad betyder nedskärningarna för svenskarnas världsbild?

Örjan Bartholdson svarade att det är viktigt att fånga in nya grupper. De som tittar på exempelvis reseprogram kanske även kan lockas över till program med fördjupning och analys av situationen i andra länder.

Peter Erichs påminde om att Sverige satsar mycket på bistånd och utveckling med en klar målsättning; att bekämpa fattigdomen. Det är enligt honom angeläget att den svenska befolkningen är insatt i förhållandena i fattiga länder, annars kan man inte vara med och debattera. "Här har medierna en viktig roll. Håller reportaget på att dö?" frågade sig Bartholdson. Fredrikson svarade att reportaget i alla fall kan sägas vara utrotningshotat och det är enligt honom synd när det finns så många duktiga journalister. "Det finns inget riktigt bra forum idag. Det behövs ett nytt och bra magasin!"

Saam Kapadia undrade: Finns det tid för dagens korrespondenter att göra riktiga reportage?

Ingrid Thörnqvist hävdade att det går att göra bra reportage som är kortare än fem minuter eftersom tekniken idag är så utvecklad och research görs mer effektivt.

Stig Fredrikson tog exemplet TV8 som gör utrikesprogram varje dag. "De har 20-50 000 tittare vilket anses vara lite, men ändå är det ganska många människor." Han nämnde även Norge som idag satsar mer och Jyllandsposten i Danmark som har en stor utrikesbevakning. Kan vi se någon möjlighet att pendeln håller på att svänga?

Ingrid Thörnqvist svarade att efterfrågan finns och att det är synd att släppa bevakningen till kommersiella bolag. Fredriksson replikerade genom att konstatera att en större konkurrens ger ett ökat tryck på SVT och Sveriges Radio. Kommersiella aktörer löper dock alltid en risk att programmet plötsligt läggs ned. Därför borde man sätta större press på SVT att göra dessa program.

Peter Erichs instämde och tryckte också på behovet av att konkurrera med kvalitet och att man då kan nå en ökad effekt; "människor och teknik kan göra stora saker".

Annelie Ewers sade hon absolut trodde att pendeln kan svänga, men bara om journalister står upp och orkar kämpa för en fördjupning av den typen av program. Det måste finna en vilja på redaktionerna! Ewers tyckte att istället för att se på tittar- och lyssnarsiffror var det viktigare att analysera noga vad som händer och varför. Ta reda på vad personer i 20-34-årsåldern som inte tittar på TV gör, varför de inte tittar och om det finns andra sätt att nå dem på. Ewers ansåg att man genom att agera för fort tappar förmågan att analysera. Det krävs tid och tålmod för att ta reda på olika sätt att hämta in kunskapen.

Därpå frågade Saam Kapadia vad den förändring av media som pågår idag innebär för den svenska världsbilden?

Örjan Bartholdson tyckte att det fokuserades för mycket

på TV och att nå tittare som redan är ganska insatta. För att förändra behöver media fånga upp nya grupper ansåg han, och gav förslag på program med mer "exotiska" inslag som kan få ungdomar intresserade.

Ingrid Thörnqvist pratade om nyhetsdokumentärer och att det finns temasideor på webben, vilket passar idag när vi reser mycket.

Peter Erichs sade att vad gäller traditionella utvecklings- och biståndsfrågor är det angeläget att satsa stort och ha en klar målsättning för att få befolkningen intresserade

och informerade om vad som pågår, görs och förändras. Örjan Bartholdson avslutade med att lufta sina farhågor för en "digital övertro" på webbplatser och Internets möjligheter. Det är svårt att få tillförlitligt källmaterial och dessutom är det dyrt. Flera panelmedlemmar instämde och påpekade risken för ett A- och ett B-lag inom utrikesfrågorna där B-laget får ta del av det mediala bottenskrapet; det som blir över.

Moderator Saam Kapadia tackade panelen för ett intressant samtal och seminariet avslutades.

African Union - towards peace, stability and security

Riksdagshuset, Andra kammaren, Stockholm den
15 november 2006

Afrikanska Unionen (AU) har på kort tid kommit att bli en synlig aktör på den internationella scenen, speciellt vad gäller konflikthantering. Liksom i andra delar av världen är fredlig samvaro en nödvändig förutsättning för en hållbar utveckling i Afrika. Några av AU:s viktigaste uppgifter är därför att främja mänskliga rättigheter, gott ledarskap och hållbar fred på hela den afrikanska kontinenten. Mot denna bakgrund belystes i ett antal anföranden AU:s roll för Afrikas utveckling. Diskussionen kom även att handla om Europas roll gentemot AU. I den avslutande paneldiskussionen bjöds åhörarna in att diskutera frågor kopplade till AU:s och den Europeiska Unionens (EU:s) roll för Afrikas framtida utveckling. Anföranden hölls av Sveriges biståndsmister Gunilla Carlsson (m), Mahamat Annadif, Afrikanska Unionens ambassadör till EU, Geert Laporte, chef för Institutionella relationer och programkoordinator vid ECDPM:s program för ACP-EU handelsrelationer samt Cyril Obi, forskare och programkoordinator vid Nordiska Afrikainstitutet. I en påföljande paneldiskussion deltog även Lennart Wohlgenuth, professor vid Centrum för Afrikastudier vid Göteborgs universitet och styrelsemedlem i FUF, samt riksdagsledamöterna Bodil Ceballos (mp), Carina Hägg, (s) Kalle Larsson (v), Christian Holm, (m) och Anita Brodén, (fp).

Samarrangemang med Nordiska Afrikainstitutet.

Carin Norberg, direktör för Nordiska Afrikainstitutet och moderator för konferensen, inledde med att hälsa deltagarna välkomna och berättade om FUF och dess aktiviteter, vilka dagens konferens var en del av. Norberg berättade vidare om Afrikanska Unionens ökade relevans för det internationella samfundets arbete för fred och utvecklingen på den afrikanska kontinenten. Sedan AU:s grundande i juli 2002 har gamla konflikter nått en fredlig lösning men samtidigt har nya konflikter brutit ut. Som den mest uppmärksammade idag nämnde hon Darfur där AU är närvarande med en militär kontingent. AU har också fått ett allt större erkännande från det internationella samfundet som en företrädare för Afrika. Norberg citerade ett uttalande från FN:s säkerhetsråd där vikten av AU:s arbete i termer av konfliktlösning och fredlig utveckling omnämns.

Gunilla Carlsson, biståndsmister, tog vid och började med att påpeka ämnets dagsaktuella natur och angelägenhet. Carlsson fortsatte med att citera EU:s Afrikastrategi: "Europe and Africa are bound together by history, by geography, and by a shared vision of a peaceful, democratic and prosperous future for all their peoples." I en värld av öppna gränser och ömsesidigt beroende stater emellan har multilaterala institutioner som AU och EU en särskilt viktig roll att spela. Transnationella utmaningar kräver transnationella lösningar. Carlsson fortsatte med att redovisa för vilken viktig roll EU har spelat för de europeiska staternas utveckling under efterkrigstiden. Den frihet och det välstånd som Europa fått uppleva sedan de två världskrigen har vi enligt Carlsson den Europeiska Unionen och dess föregångare att tacka för. Samarbetet mellan forna fiendestater gav inte bara ökat välstånd utan också ett utrymme för försoning. Att EU blev mer än bara ytterligare ett internationellt forum för diskussioner om avtal och lagtexter var avgörande för EU:s framgång. Utsikterna för medlemskap i EU fungerar numera som incitament för förändring i de stater som för tillfället står utanför. Genom utvidgningsprocessen har demokrati, mänskliga rättigheter och rättsäkerhet spridit sig till stater som tidigare stod utanför EU.

Den Afrikanska Unionen kom till på ett lite annorlunda sätt än EU men är ändå inspirerad av den europeiska integrationsmodellen. AU är också ett bevis på ett välbehövligt nytt slags panafriskt styre. Den mekanism som AU arbetar efter, African Peer Review Mechanism, kan förhoppningsvis leda till en effektiv implementering av gemensamt överenskomna standarder för demokrati, styrelsekick och ekonomi. Det är därför av yttersta vikt att AU fortsätter på den inslagna vägen och fortsätter använda sitt inflytande för att åstadkomma fortsatta reformer.

Carlsson fortsatte med att kommentera situationen i Darfur. Den afrikanska unionen har genom sitt engagemang visat prov på ett beundransvärt ledarskap i en farlig och svår situation. Det internationella samfundet, EU och Sverige stödjer AU:s insats men Carlsson menar att det inte räcker för att skydda befolkningen i Darfur. Den sudanesiska regeringen måste ge sin tillåtelse till FN:s styrkor och deras nuvarande vägran att göra så är helt oacceptabel.

AU:s roll är inte enbart kopplad till samarbete för fred och säkerhet. Nya hot mot kontinentens säkerhet har uppstått i form av vattenbrist, klimatförändringar och

strider om knappa resurser som i framtiden kan förväntas leda till väpnade konflikter. Dessa hot kan inte endast mötas med militära medel. Därför är det av yttersta vikt att AU också arbetar med ett utvecklingsfokus, vilket det enligt Carlsson finns ytterligare outnyttjad potential för inom AU.

Unionen har också en roll att spela genom dess förmåga att utgöra en gemensam afrikansk röst i internationella fora och på det sättet stärka Afrikas förhandlingsposition. Regional integrering är i det sammanhanget en förutsättning för att stärka Afrikas politiska och ekonomiska makt i en globaliserad värld.

Biståndsministern talade sedan om Sveriges engagemang i Afrika och den svenska regeringens policy. Säkerhet är i det avseendet en förutsättning för utveckling. Konflikter ödelägger alla möjligheter till utveckling och en rad regioner i Afrika har hamnat i en negativ spiral av fattigdom och konflikt. Carlsson menade att det inte finns något ömsesidigt uteslutande förhållande mellan att stödja säkerhet och att stödja bekämpning av fattigdom i Afrika. De ska istället ses som ömsesidigt stärkande. Det är dock viktigt att prioritera områden där internationella organisationer verkligen kan tillföra något. Carlsson gav därefter en rad exempel på lyckade internationella partnerskap i Afrika, däribland Kongo och Liberia.

Vad gäller AU:s framtida utveckling pekade biståndsministern på att AU var beroende av donationer från givarländer och den dåliga matchningen mellan de högt ställda målen och de resurser som finns att tillgå. AU är i det hänseendet ett afrikanskt initiativ och målet för svenskt stöd måste vara att AU efterhand kan ta över ansvaret. Ett afrikanskt ägarskap av processen kräver samtidigt ett gott ledarskap, ansvarsutkrävande och ansvarstagande. AU:s framtid kommer ytterst att vara beroende av dess förmåga att skapa kännbara resultat för befolkningen i Afrika.

Gunilla Carlsson gav efter sitt anförande utrymme för frågor från publiken. I dialogen som uppstod nämnde biståndsministern bland annat att situationen i Darfur bör betraktas som ett folkmord men att alla aktörer kräver ett gemensamt handlande och FN:s inblandning kräver ett godkännande av den sudanesiska regeringen. På frågan om Kinas ökande betydelse för Afrika gav Carlsson svaret att Sverige ser positivt på Kinas engagemang. När EU och Kina arbetar tillsammans för Afrikas utveckling ges också möjlighet att ta upp "mjuka" frågor, som mänskliga rättigheter.

Mahamat S Annadif som representerade AU intog sedan talarstolen och inledde med att rikta sig till de afrikanska deltagarna och sade att han i framtiden hoppades att de skulle kunna använda ett gemensamt afrikanskt språk. Ambassadören fortsatte med att förklara att enligt hans åsikt är ett "United States of Africa" enda vägen ur Afrikas nuvarande fattigdom. Afrika är dock inte fattigt - endast underutvecklat, vilket till stor del är beroende av kontinentens problemfyllda historia. Som exempel på orsaker nämndes det för Afrika så ofördelaktiga handelsutbytet

med Europa. Annadif presenterade en prisjämförelse som visade hur exportpriserna på Afrikas viktigaste exportråvaror, kakao, kaffe och bomull, sjunkit med en faktor 4 mellan 1971 och 2001. Råvarorna exporteras billigt och kommer tillbaka som färdiga produkter - en ordning som inte gynnat Afrika. Annadif nämnde också Afrikas koloniala historia. 1963 existerade bara 30 självständiga stater, övriga delar av Afrika plågades av kolonialisering och apartheid. Det tog trettio år för Afrika att befria sig från kolonialiseringen. AU består nu av 53 självständiga stater och är redo att gå vidare från sitt förflutna för att möta framtidens utmaningar.

Ambassadören redovisade sedan de institutioner av vilka AU är uppbyggt. AU:s Peace and security council har till uppgift att främja fred och säkerhet i syfte att förebygga och lösa konflikter. Det panafricanska parlamentet samlar ledamöter från alla unionens nationer men har för närvarande endast konsultativ status. Ambassadören nämnde i sammanhanget parlamentets viktiga roll för kvinnors status i Afrika och pekade på det faktum att parlamentets ordförande är en tanzanisk kvinna. Kommissionen består dessutom av tio ledamöter av vilka fem är kvinnor och fem är män. På det rättsliga området nämndes domstolen för mänskliga rättigheter och arbetet med att skapa en brottsdomstol. I övrigt redovisade Annadif den afrikanska konventionen mot korruption, kommitténs för barns rättigheter, investeringsbanken och AU:s centralbank belägen i Nigeria, African Monetary Fund, samt AU:s ekonomiska råd. AU är geografiskt uppdelad på fem regioner och med disporan som företräds genom ett särskilt råd blir det sex.

Ambassadören talade vidare om ekonomins roll för konflikthanteringen. I det sammanhanget är det enligt Annadif nödvändigt att avskaffa den existerande västvärldens dolda protektionism med subsidierade produkter som hindrar Afrikas konkurrensmöjligheter. Gemensamma värden och principer är yttermera av vikt för unionens utveckling. Genom dessa gemensamma principer har Afrika genom unionen för första gången kommit till tals i det internationella samfundet. Afrika har därmed fått en vision för kontinentens framtid.

AU och EU må ha en gemensam och nära sammankopplad historia men Annadif påpekade att det går inte att förvänta sig att Afrika ska göra en resa liknande den EU har gjort på 10 år när det tog Europa 400 år. Ambassadören talade vidare om AU:s roll som en afrikansk röst i förhållande till övriga världen. Européer sammanblandar ofta den afrikanska historien med den europeiska. I framtiden behöver Afrika kunna representera sig självt och själva avgöra vad som är bäst för kontinenten. Därför är det viktigt att Afrika får en egen representant i FN:s säkerhetsråd.

Ambassadören var väldigt optimistisk vad gäller framtida samarbete mellan AU och EU och pekade på det intresse EU visat i frågan. Han såg fram emot ett toppmöte och hoppades mycket på en eventuell gemensam vision om framtida samarbete unionerna emellan. Europa och Afrika har inte bara en nära sammanlänkad historia utan

tycks också dela ett gemensamt öde. Många afrikaner har offrat sina liv för Europas frihet, ibland till och med på europeisk mark. Genom Afrikas koloniala historia har man dessutom fått lingvistiska band som fortfarande binder dem samman och kommer göra så också i framtiden. Annadif framhöll vidare att det låg i Europas intresse att visa engagemang för AU inte minst mot bakgrund av de politiska och ekonomiska intressen man har i Afrika. Som avslutning sade Annadif att en studie av ursprunget till Afrikas problem är en förutsättning för förmågan hantera konsekvenser av dem i framtiden.

Geert Laporte från ECDPM höll sitt anförande under rubriken "AU: an independent assessment of achievements and future challenges". Laporte inledde med att presentera ECDPM:s arbete under de senaste tre åren och dess roll i förhållande till AU och EU. Han fortsatte med att beskriva den process som ledde till undertecknandet av det konstitutiva dokument som utgör AU:s grund. Det skedde relativt smärtfritt och i en förvånansvärt hög takt, utnyttjande ett för tiden gynnsamt politiskt momentum. I efterhand visade det sig dock att de undertecknande parterna läste in olika betydelser i texten och valde att tolka den på skiftande vis. Därmed uppstod en rad oklarheter om maktförhållanden och de interna relationerna inom AU. Som exempel nämndes frågan om vilken kompetens AU ansågs ha gentemot de nationella regeringarna, kommissionens (AUC) roll, samt relationerna till andra redan existerande panafrikanska och regionala samarbetsformer så som ECOSOCC. Hur AU egentligen skulle fungera blev ganska snart en överhängande fråga.

Laporte beskrev därefter vilka resultat AU enligt ECDPM har uppnått. Överst på listan över positiva resultat står det faktum att AU har formulerat en vision för framtidens Afrika. AU har också lyckats etablera sig som en Afrikas företrädare i relation till FN, EU, Kina och olika internationella samfund. Unionen har också visat handlingskraft på fred- och säkerhetsområdet genom sitt handlande i Darfur. Därutöver har man etablerat demokratiska principer för det interna arbetet samt demokrati som en bärande princip på vilka unionen vilar. Som exempel nämndes AU:s agerande i Togo där man visade att man inte accepterade icke-demokratiska maktskiftet och där man lyckades uppnå ett positivt resultat.

På minussidan talade Laporte om implementeringen av de tre pelare som är tänkt att utgöra AU:s grund (Internal Transformation Process) och som man enligt Laporte endast uppnått mycket begränsat resultat med. Utöver det har man inte lyckats svara upp mot alla de utmaningar unionen ställts inför i form demokratiskt underskott i många afrikanska stater. Även om det finns ett starkt formellt stöd för AU:s reformer bland afrikanska regeringar finns enligt Laporte ett antal stater som uppvisat en bristande förmåga i att implementera de reformer unionen ställer krav på. Rent generellt har afrikanska regeringar visat en skiftande vilja att underställa sig AUC (African Union Commission), vilket också tagit sig uttryck i uteblivna betalningar till AU. Sammantaget

riskerar dessa problem att paralysera AU:s arbete. För att undvika detta bör enligt Laporte fokus läggas på att stärka kommissionens roll och fastställa riktlinjer för institutionernas inbördes förhållande.

Laporte redovisade sedan det befintliga och ökande samarbete mellan AU och EU. Dessa präglas än så länge av ett antal samordningsbrister. Bristerna har ibland lett till förvirrade situationer där det varit oklart vilken eller vilka EU-institutioner som företrädde EU i samarbetet med AU. Det finns även behov av koordinering av strategier mellan EU-stater för relationerna med Afrika. Trots dessa svårigheter ansåg Laporte ändå att utvecklingen varit positiv de senaste åren och att utsikterna ser förhållandevis ljusa ut för ett fortsatt förbättrat samarbete.

Cyril Obi från Nordiska Afrikainstitutet inledde sitt anförande med att väcka ett antal viktiga och mycket intressanta frågor. Hur ska Afrika möta framtida utmaningar och vilken roll har AU och resten av världen att spela? Obi besvarade den frågan genom att tala om AU:s erfarenheter i Västafrika. Regionen har länge plågats av ett antal inbördeskrig som nu genom internationellt samarbete, AU och ECOWAS kunnat komma till en fredlig lösning. Exempel på AU:s viktiga roll och vid tillfällen framgångsrika arbete gavs också från Togo och i den nuvarande fredsprocessen i Elfenbenskusten.

Liksom Annadif talat om ett United States of Africa pekade också Obi på detta som en logisk fulländning av den panafrikanska drömmen. Obi ville dock lägga tyngdpunkten på det afrikanska folkets frihet och utveckling. Slutmålet för AU måste därför vara en "Union of African Peoples and States". Detta kommer vara en av de största utmaningar AU har att överkomma i framtiden; att öppna upp för ökat folkligt deltagande. I den globaliserade världen utgör stora inkomstskillnader en rot till konflikter vilket gör det till en av AU:s främsta utmaningar. En annan utmaning rör Afrikas förmåga att manövrera och agera inom det internationella samfundet. Som exempel på de svårigheter man upplevt hittills nämnde Obi Afrikas förhållande till EU där individuella medlemsstater manipulerat EU:s agenda i syfte att gynna egna nationella intressen i Afrika. Avslutningsvis höjde Obi ett varnande finger för en rad nya säkerhetshot som Afrika kommer att ställas inför, i form av pandemier och global uppvärmning. För att bättre kunna möta framtida utmaningar bör den Afrikanska Unionen omvandlas till en union av stater och folk, eftersom folkligt deltagande är en nödvändig förutsättning för en livskraftig union.

I den efterföljande paneldiskussionen deltog alla ovan nämnda samt representanter för de svenska riksdagspartierna, som inledde paneldebatten med varsitt anförande.

Carina Hägg (s) välkomnade fortsatta initiativ inom utvecklingssamarbetet samtidigt som hon uttryckte oro över den nytillträda regeringens framtida politik inom området. Bodil Ceballos (mp) instämde i konstaterandet att Afrika är en rik kontinent. Europa har ett stort ansvar för Afrikas dåliga ekonomiska utveckling och EU bör

därför stödja Afrikas fortsatta utveckling. Ceballos anlade ett "bottom-up" perspektiv och menade att folklig medverkan är ett villkor för Afrika Unionens fortsatta utveckling. Anita Brodén (fp) menade att Afrika genom AU måste fortsätta att ha ägarskapet för utvecklingsprocessen. Det är dock allas ansvar att bidra och främja en fredlig utveckling även om afrikanska stater och dess ledare måste visa gott ledarskap.

Kalle Larsson (v) utgick i sina kommentarer från en EU-kritisk hållning. Larsson förklarade sig vara för en union av afrikanska folk men varnade dem som såg EU som en modell för ett framtida AU. EU:s utveckling har enligt Larsson varit alltför styrd av företagets affärsintressen.

Christian Holm (m) såg till skillnad från Larsson ingen konflikt mellan utveckling för folk och utveckling för företag. Han ställde sig dock skeptisk till den förmåga till ledarskap som Afrika hittills visat prov på och pekade på Mugabes Zimbabwe som ett avskräckande exempel.

Geert Laporte berättade kort om en "Joint EU-Africa strategy" som snart ska antas. Han pekade på vikten av att den verkligheten är gemensam och inte bara utgör EU:s strategi gentemot Afrika. Det finns dock faktorer, situationen i Zimbabwe utgör en sådan, som påverkar EU-staternas förmåga att formulera gemensamma intressen.

När ordet gick till publiken tog den zimbabwiska ambassadören, H.E. Mary Sibusisiwe, tillfället att protestera mot Christian Holms utpekande av Zimbabwe som ett varnande exempel. Hon ställde sig frågande till varför Zimbabwe ständigt framhålls som så odemokratiskt i Europa. Hon medgav att landet fortfarande har problem kopplade till demokrati men att dessa problem inte är värre än i många andra stater i Afrika. Vidare anklagade Ms Sibusisiwe EU för att göra sig skyldiga till dubbelmoral och sade att fokuseringen på Zimbabwe är ett resultat av framförallt Storbritanniens självpåtagna problemformuleringsföreträde.

En annan frågeställare fortsatte på den inslagna vägen och frågade hur det faktum att västvärlden rekryterar och skapar brist på utbildat folk i Afrika bidrar till kontinentens utveckling. Flera i publiken ställde sig tvekan till AU och EU:s förmåga att bidra till Afrikas utveckling som jämbördiga parter när Europas inblandning historiskt sett gett negativt resultat för den afrikanska kontinenten. Somliga uttryckte en stor skepsis och vissa av åhörarna såg till och med Europa som ett hot mot Afrika. Kina som de senaste åren dramatiskt ökat sin export och sitt intresse för Afrika sågs av vissa åhörare som ett alternativ till Europa. Andra ställde sig dessutom frågande till hur AU, en union av stater, skulle kunna bidra till utveckling när den främsta konflikten i Afrika inte står mellan dess stater utan snarare mellan dess ledare och dess folk.

Cyril Obi instämde i att den nuvarande ledarskapskrisen i Afrika är ett faktum. Den skall dock ses som en produkt av Afrikas historia och kommer därför att ta tid att lösa. Samtidigt finns det inga genvägar till demokrati eftersom begreppet inbegriper folkligt deltagande. Att formulera

detta i skrift så som gjorts i §3 och §4 i AU:s konstitution är ett stort steg framåt och inger hopp inför framtiden. Nu handlar det bara om att kunna leva upp till dessa paragrafer.

Geert Laporte menade att många av de invändningar som åhörarna uttryckt bygger på antaganden som är förlegade. Den konflikt som tidigare funnits mellan anglofona och frankofona stater på den afrikanska kontinenten tillhör det förgångna. Dessutom består EU av närmare trettio stater och bara fyra av dessa har någonsin haft koloniala intressen i Afrika. Europa är inte involverat i Afrika med avsikten att göra om tidigare misstag. Skepticismen är således ogrundad, afrikaner borde vara glada att EU visar så stort intresse för Afrika. Att detta bygger på självintresse från EU-staternas sida bör inte ses som något hinder - snarare en möjlighet för Afrika. Det som kan misstänkas vara enbart vackra ord om EU:s bidrag till Afrikas utveckling har de facto backats upp av konkreta åtgärder.

Mahamat Annadif sade att den Afrikanska Unionen inte kan tillåta sig att bli historiens fångar. Afrika måste fokusera på framtiden och de faktorer som kan bidra till att främja AU:s framtida utveckling. Annadif pekade exempelvis på att afrikaner kan kommunicera med varandra med hjälp av endast tre språk, att jämföra med det otaliga antal språk som EU tvingas använda sig av. Dock framhöll han att även om avkolonialiseringen innebar att Afrika frigjorde sig självt politiskt innebar det ingen ekonomisk avkolonialisering. Trots allt är Afrika på väg framåt och AU är ett stort steg på vägen mot att åstadkomma en blomstrande afrikansk kontinent.

Fred i teori och praktik

Rotundan, Stockholms universitet, den 6 december 2006

När väl en väpnad konflikt har avbrutits är återuppbyggnaden av centrala samhällsinstitutioner bara ett första steg i en långvarig process att läka såren, skapa försoning och hållbar fred. Vad händer under en konflikt och när den avbrutits? Hur skapas en hållbar fred och försoning? Frågor som dessa diskuterades av en panel med representanter för enskilda organisationer och utbildare av civil och militär personal i fredsbevarande insatser. Paneldiskussionen föregicks av en praktisk övning och filmvisning, där publiken fick uppleva konkreta konfliktsituationer och ställdes inför olika dilemman som först diskuterades i mindre grupper och sedan bland alla deltagare.

I panelen: Anna Lithander, Kvinna till Kvinna, Tommy Sundin och Stefan Dahlberg, Competenscompaniet, SWEDINT, Fredrik Jansson, Peace Quest, Theresa Höghammar, IKFF och Utrikespolitiska föreningen,

Moderator: Hewan Temeshgen, styrelseledamot i FUF.

Samarrangemang med Utrikespolitiska Föreningen, Stockholms universitet.

Seminarier inleddes av moderator Hewan Temeshgen som hälsade alla välkomna. Hon gjorde en kort presentation av FUF och projektet Konflikters dynamik, vars syfte är att uppmärksamma olika konflikter runtom i världen och belysa såväl bakomliggande orsaker som den aktuella situationen samt möjliga lösningar. Därefter gav moderatören ordet till paneldeltagarna.

Tommy Sundin och Stefan Dahlberg, utbildare på SWEDINT, genomförde först en praktisk övning i konflikt hantering. Syftet med övningen var att visa på de svårigheter som det innebär att arbeta med fredsbevarande uppdrag. Dahlberg förklarade att utmaningarna för den enskilde är risken att själv bli beskjuten, att skjuta någon annan samt att bevittna när andra människor dör. Etiska frågor såsom hur mycket våld som får användas och när det är acceptabelt att använda våld ställs på sin spets. Det finns en komplexitet mellan de teoretiska strategiska besluten som tas av högt uppsatta ledare och vad hjärtat hos den enskilda soldaten talar om nere på fältet.

Dahlberg inledde med att ta med åhörarna till Bosnien 1992-1993, tre år innan Daytonavtalet kom till stånd. FN:s fredsstyrkor var på plats och etnisk rensning pågick.

Dahlberg och Sundin visade sedan en film gjord av BBC som åskådliggör just de dilemman som man kan ställas inför i en krigssituation. Filmen skildrar ett antal unga män från England som åker till forna Jugoslavien. Till skillnad från de svenskar som deltog var engelsmännen yrkessoldater.

Filmen startar med en ung mans samtal med sin mor och syster som båda frågar varför han ska åka till kriget. Svaret lyder: "Jag måste göra detta för mig själv". I nästa sekvens sitter männen på planet på väg ner till centrala Bosnien, året är 1992. Soldaterna pratar om sina förväntningar på det som komma skall. I stora militärfordon åker bataljonen genom städer och längs vägarna springer små barn. Väl framme vid basen i Vitez är det uppställning och välkomnande av officeren. "Se till så att folk inte svälter, ta inte ställning för eller emot endera sidan, vi ska inte bidra till den etniska rensningen. Mister du omdömet förlorar du kanske livet, ge eld endast om ni är hotade" uppmanar han. Dagen efter kommer den första ordern: hämta ett skadat barn. Färden går längs ett snötäckt landskap. Manskaper blir stoppade vid en kroatisk "checkpoint" och hindras på grund av utlagda minor att åka förbi.

Dahlberg stannade filmen och frågade publiken huruvida FN-truppen skulle lyda förbudet eller bara åka vidare. Ett förslag var: "Försök att öka den empatiska förmågan hos de kroatiska männen genom att säga att den som de ska hämta kanske är en av deras egna." Ytterligare förslag gick ut på att tillkalla högre instans för att själv slippa ta ställning. Då undviker man att någon ska behöva "förlora ansiktet". Filmen startades sedan igen.

Diskussionen mellan de kroatiska männen och FN-soldaterna bedrivs nu med hjälp av en tolk. En kroat ringer sin chef som beordrar att minorerna skall flyttas och FN-fordonen tillåts åka igenom. Färden fortsätter och utbrända hus möter de engelska soldaterna längs vägen. Väl framme går de in i ett hus för att fråga var det skadade barnet finns och möter då stressade kvinnor som givits tjugo minuter att lämna byn och sina hus. FN-soldaterna försöker genom samtal med hjälp av tolken förhindra att hus bränns ned. Samtalen misslyckas och tumult utbryter. Flera hus står i lågor. En av de unga soldaterna försöker ta med sig några kvinnor vars hus satts i brand. En annan soldat kommer då fram och påpekar att det är förbjudet att ta med kvinnorna.

Filmen stannades här och Sundin, som själv varit på plats i Bosnien under kriget, påpekade att inom den brittiska militären är ett förbud alltid ett förbud, till skillnad mot vad det kan vara i Sverige. Dahlberg tillade att beslutspro-

cessen för männen inte är lång, de måste bestämma sig snabbt. Diskussion fördes sedan i mindre grupper bland åhörarna kring huruvida man i det här läget skall ta med kvinnorna eller inte. En av åhörarna ansåg att soldaterna uppträdde arrogant vilket kan bidra till en negativ bild av FN. Han menade att de med mer diplomati möjligen hade kunnat finna en bättre lösning. Istället uppstår en konfliktsituation mycket snabbt och handlar det om liv och död kanske det bästa alternativet är att ta med kvinnorna. En kvinnlig åhörare ställde frågan om det är möjligt att istället eskortera kvinnorna utanför militärfordonet för att slippa bryta mot de regler som är uppsatta. Sundin berättade då att eskort förekom under den senare delen av kriget trots att de strategiska beslutsfattarna sade bestämt nej. Det uppstod alltså en konflikt mellan "överhuvud" och "fotfolk", enligt Sundin.

Filmen fortsatte: Den ursprungliga ordern om att finna det skadade barnet återupptas när soldaterna nås om ett tips om vart barnet finns. En liten pojke hittas i en tunnel och männen tar med sig honom och börjar åka tillbaka. Väl framme vid den kroatiska checkpointen hoppar en engelsk soldat ur militärfordonet och flyttar på minorna själv då han anser att de inte har tid att vänta på att kroaterna själva skall flytta dem. Denna handling får dock konsekvenser när gruppen kommer tillbaka. De får utskällning av officeren som menar att detta agerande kan leda till ytterligare problem.

Dahlberg stängde av filmen och talade om att syftet med visningen är att åskådliggöra behovet av att se en konflikt både på kort och på lång sikt. Konflikter uppstår mellan de strategiska besluten och agerandet nere på marken. Dahlberg påpekade även vikten av att vara tydlig med den roll och det mandat man har. I publiken fördes sedan en diskussion kring svårigheterna med fredsbevarande insatser. Sundin berättade att svenskar är bland de bästa i världen på s.k. "peacekeeping". Svenska bataljoner har fått positiv feedback internationellt sett för att vara duktiga på att hantera konflikter och lösa problem som uppstår. Sundins teori är att de svenska soldaterna är lite mer än bara soldater, de är "vanliga människor" med lite högre utbildning än många andra länders soldater. Yrkessoldater i t.ex. USA och Storbritannien har fått lära sig två saker; att döda och att förstöra material. I Sverige har vi istället en värnpliktsarmé där de som deltar kan lite mer och har andra yrken.

Dahlberg berättade vidare att det finns en stegvis strategi för att hantera konflikter:

1. Upprätta kommunikation. All kommunikation är bättre än ingen kommunikation.
2. Ur kommunikation uppstår relationer.
3. Ur relationer skapas ett frö av förtroende.
4. Förtroende kan få tillstånd möjligheten att påverka.

Moderatorn Hewan Temesghen tackade Tommy Sundin och Stefan Dahlberg för deras praktiska illustration och seminariet tog därefter en kort paus.

Efter pausen uppmanade moderatorn alla deltagare att presentera mer om vad de gör och deras organisation inför paneldebatten.

Anna Lithander från Kvinna till Kvinna inledde med att säga att hon inte tycker att fred bara handlar om ett samhälle fritt från väpnade konflikter. Enligt Lithander finns en fara med att prata om fredliga samhällen utan att undersöka om samhället är jämlikt. På frågan hur man kan förebygga konflikter svarade Lithander att man kan se till kvinnors situation då t.ex. många av Kvinna till Kvinnas samarbetsorganisationer vittnar om att våld mot kvinnor, i och utanför relationer, ökar i krigstid. Bli man mer varse om sådana signaler kan man kanske förebygga att en konflikt utbryter och därmed förhindra framtida krig. Som exempel angav Lithander kriget i Rwanda där media porträtterade kvinnor som det stora hotet. Kunde detta ha förebyggts? Varaktig fred kräver deltagande på alla nivåer, även på civil nivå. Det är viktigt med återuppbyggnad och försoning och därmed måste man arbeta för att få med alla parter i fredssamtal.

Theresa Höghammar som representerade Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet (IKFF) och Utrikespolitiska föreningen vid Stockholms universitet, instämde i det Lithander sagt och menade att säkerhetsperspektivet måste ändras. Man bör prata om mänsklig säkerhet, inte bara militär säkerhet som det tidigare varit. Individens säkerhet måste belysas och framför allt då kvinnors säkerhet. Höghammar berättade att IKFF betonar vikten av resolution 1325 som rör kvinnor, fred och säkerhet och som antogs år 2000. I detta dokument uttrycker FN:s säkerhetsråd oro över att kvinnor och barn tillhör de mest utsatta i konfliktsituationer och att de allt oftare väljs som måltavlor av kombattanter, bland annat för att soldaterna vet vilken inverkan detta kan få på konflikten och möjligheterna till en senare fredsprocess.

Fredrik Jansson tog sedan vid och berättade att Peace Quest är en ungdomsorganisation vars syfte är att skapa debatt och uppmuntra ungdomar att tänka kritiskt. Organisationen startade under Kalla kriget och vill försöka få människor att se saker ur andra perspektiv genom att skapa möten mellan olika kulturer. Jansson poängterade vikten av att tänka i större perspektiv och se vad det är som gör att en konflikt uppstår. Man måste arbeta förebyggande, inte bara reagera på redan uppblossade konflikter.

Stefan Dahlberg från SWEDINT fick ordet och sade att även han anser att man ska arbeta förebyggande. Han hävdade att det inte finns någon motsättning mellan att arbeta förebyggande eller att hantera pågående konflikter, båda formerna av insatser är viktiga. Det gäller att mötas ansikte mot ansikte och arbeta på bred front. Ansvaret måste ligga hos parterna, dvs. de som ligger i konflikt med varandra.

Tommy Sundin tillade att den innersta kärnan i konflikter handlar om individernas egen självkänsla. Det förebyggande arbetet är oerhört viktigt; när det väl är krig så har man misslyckats.

Moderatorn frågade paneldeltagarna hur förebyggande åtgärder bör ske. Hon undrade också om deras syn på civil och militär samverkan.

Anna Lithander svarade att det måste till en attityd-förändring och stöd till civilsamhället. Man bör även göra insatser för att låta unga mötas på gräsrotsnivå så att hatet inte förs vidare till nästa generation. Stefan Dahlberg ansåg att man måste investera i relationer som motverkar klyftor och jobba i små men säkra steg. Det är också viktigt att kunna hantera bakslag och sedan ha förmåga att röra sig framåt igen - att inte ge upp för att det känns motigt.

Theresa Höghammar förordade ett s.k. "early warning system" där det gäller att reagera så fort något sker och sätta in resurser på en gång. Hon hävdade att mycket av utbildningen inom militären går ut på att besegra snarare än att stabilisera landet. Det är viktigt att inte se det som en fiende man skall vinna över. Det behövs också stor kulturell förståelse för ett lyckat fredsskapande. Kvinners deltagande i fredsförhandlingarna är viktigt och det finns bevis på att man har åstadkommit mer långsiktig och stabil fred på de platser där den möjligheten har funnits. Representation, kulturell förståelse och attityder är viktigt. Stefan Dahlberg menade att den militära utbildningen har utvecklats mycket och att det finns stor kulturell förståelse nuförtiden. Han tillade att man bör träna på lågintensiva konfliktsituationer och menade att det är samma dynamik i konflikter mellan AIK- och DIF-supportrar som det är i krigssituationer.

Tommy Sundin instämde och sade att det inte finns något annat sätt att arbeta än med militär och civil samverkan. När han var på plats i Bosnien 1998 så samarbetade de med 100 hjälporganisationer och det var då fler civila organisationer än rent militära aktioner.

Fredrik Jansson från Peace Quest betonade vikten av ett helhetsperspektiv och att man samarbetar mer.

Hewan Temesghen frågade om de moraliska och etiska dilemman man kan ställas inför i kombinerade civila och militära insatser.

Theresa Höghammar svarade att man måste föra en dialog och en diskussion om just de frågorna. Hon menade att det internationella systemet är väldigt trögt och det tar tid för t.ex. FN att agera då man måste ha säkerhetsrådets godkännande. Möjligen kan det vara ett bra alternativ att EU-styrkor går in när FN inte kan agera pga. veto och liknande.

Anna Lithander höll med om att det finns många dilemman och risken att man som civil aktör förlorar sitt mandat gör att man måste vara extra försiktig.

Fredrik Jansson poängterade att när det finns stor militär närvaro i ett land så måste man tänka på vad detta skapa för förebilder. Han refererade till den nyss visade filmen där små barn fick godis av militärer utrustade med vapen - något som kan skapa tanken hos barnen att de också vill ha vapen när de blir stora. Han menade också att enskilda länder inte får förlora sin starka röst för att de ingår i internationella organ och samarbeten. Sverige är enligt Jansson exempel på ett land som tidigare varit en viktig medlare i konflikter och röst för fred, något som man förlorat på senare år.

Stefan Dahlberg tillade att det är viktigt att man även måste se till riskerna med att skicka ut fredsfrämjande styrkor. Någon måste vara beredd att ta konsekvenserna.

Hewan Temesghen ställde en avslutande fråga till paneldeltagarna om hur man som t.ex. student kan göra för att påverka världen i en fredlig riktning.

Theresa Höghammar tog upp vikten av att skaffa sig information genom att t.ex. läsa skuggrapporter, dvs. rapporter som görs av det civila samhällets organisationer istället för nationella/officiala rapporter. Hon uppmanade också åhörarna att organisera sig och ställa krav på politiker samt diskutera med nära och kära.

Anna Lithander instämde och tyckte att man ska agera lokalt. Man kan påverka globalt på lokalnivå. "Läs kritiskt, framför allt medias bild av konflikter och dess orsaker, ställ krav på journalister och engagera dig!"

Fredrik Jansson tyckte även han att man skall skaffa sig alternativ information. Påverka politikerna genom att skapa opinion och ifrågasätt genom t.ex. debattartiklar.

Stefan Dahlberg menade att man inte måste "leka hjälte" och åka iväg som soldat, utan ta ned sin insats på rätt nivå och se sitt bidrag som en del i det stora. En viktig sak kan vara att fundera på hur man själv löser konflikter i sin vardag och lära känna sin egen ilska.

Tommy Sundin avslutade med att säga att visst är det bra att engagera sig på hemmaplan, men alla kan också bjuda på ett halvår av sitt liv och åka iväg för att göra en insats - som soldat, volontär eller vad man vill, det är engagemanget man visar som räknas.

Moderatorn avslutade därmed seminariet genom att tacka panelmedlemmarna och publiken för att ha deltagit i en mycket intressant diskussion.

Slutsatser - vad vet vi om konflikters dynamik?

Antalet konflikter i världen var 2004 nere på den lägsta nivån sedan Kalla krigets slut. Nästan alla konflikter som då pågick var inomstatliga och en stor majoritet av dem ägde rum i utvecklingsländer i Afrika, Mellanöstern och Syd- och Sydoastien.

Att konflikterna minskar är ett framsteg inte bara när det gäller konflikthantering utan även för de globala ansträngningarna för ekonomisk och social utveckling. Samtidigt kvarstår utdragna inbördeskrig och väpnade konflikter som ett av de främsta hindren för vissa regioners utveckling.

Två bidragande orsaker till att utvecklingen gått i rätt riktning vad gäller antalet konflikter har varit ett ökat internationellt engagemang i fredsframtvängande och fredsbevarande åtgärder, samt en ökande förståelse för konflikters dynamik och vilka motåtgärder som är lämpligast före, under och efter en konflikt. Föreningen för Utvecklingsfrågor (FUF) har genom projektet Konflikters dynamik velat föra den förståelsen vidare till en bredare publik. En parallell målsättning har varit att låta beslutsfattare, tjänstemän och forskare som arbetar med konflikthantering möta en intresserad och initierad publik, inte sällan med personliga erfarenheter från de konflikter som diskuteras.

2006 års seminarierie pekar på ett antal lärdomar som kan dras om konflikters dynamik. En första lärdom är att massmedia spelar en central roll samt att media kan förvärra likväl som förebygga väpnade konflikter. Ett grundläggande antagande inom konflikthantering är att all kommunikation är bättre än ingen kommunikation, eftersom kommunikation skapar relationer och förhoppningvis på längre sikt även förtroende. Massmedia kan i det här sammanhanget ses som en central kanal för kommunikation mellan människor i olika länder eller av olika etnicitet. Men innan folkmordet i Rwanda bidrog framförallt vissa radiokanaler till "avhumanisering av den andre" genom att konsekvent kalla tutsier för "kackerlackor", vilket utgjorde en central del av de förberedelser som föregick det fysiska våldet. Ett annat tänkvärt exempel är den storm av protester som löpte genom stora delar av den muslimska världen efter att danska Jyllandsposten publicerat illustrationer av profeten Muhammed som uppfattades som kränkande och rasistiska.

Massmedia har således ett stort ansvar på sina axlar, ett ansvar som journalister kanske inte alltid är väl förberedda inför. Den svenska utrikesjournalistiken spelar även den en viktig roll, eftersom en balanserad och kunnig bevakning underlättar för svenska beslutsfattare och kan tydliggöra för befolkningen varför Sverige bör spela en aktiv roll inom utvecklingssamarbete och

konflikthantering. En onyanserad fokusering på krig, bombdåd och antal döda i väpnade attacker skymmer sikten för de internationella framsteg som faktiskt äger rum, vilket kan skapa ett missvisande intryck av att ingenting någonsin förbättras. Därmed är det givetvis illavarslande när svenska journalister upplever att utrymmet för analyser och seriös bevakning krymper och att det saknas intresse för internationella frågor bland journaliststudenter.

Vidare har seminarieriet pekat på vikten av att undvika förenklande stereotyper och schablonbilder, som förvärrar motsättningar och döljer konflikternas egentliga ursprung såväl som möjliga vägar att lösa dem. Få opinionsbildare i västvärlden ser nog moderata islamistpartier som de mest effektiva förespråkarna för en demokratisk transition i Nordafrika och Mellanöstern (snarare än genom en förändring som påtvingats utifrån). Icke desto mindre är detta de slutsatser som forskare från det respekterade Carnegie Endowment i Washington DC kom fram till efter att ha intervjuat företrädare för dessa organisationer. Likaså glöms det ofta bort att fredsbevarande insatser kan uppfattas som en gåva från "säkerhetsexporterande" rika länder i Nord till "säkerhetsimporterande" fattigare länder i Syd. Men Afrikanska Unionens insatser i Darfur indikerar en gryende roll för interafrikanskt fredsbevarande. För att dessa förhoppningar ska kunna realiseras krävs dock ett aktivt deltagande från framförallt EU, som kan dela med sig av erfarenheter från dess 60-åriga integrationsprocess såväl som ekonomiskt, politiskt och organisatoriskt stöd. Detta förutsätter i sin tur en aktiv och initierad debatt i europeiska medier som kan generera inrikespolitiska motiv att aktivt bidra till den Afrikanska Unionens utveckling.

Seminarieriet har också visat med all tydlighet visat vikten av att i god tid förebygga potentiella konflikter. Centralasien är kanske det tydligaste exemplet idag på en region där fyra av fem länder varit relativt förskonade från väpnade konflikter, men där det finns en mängd potentiella konfliktkällor som hotar att blossa upp. Omfattande olje- och naturgastillgångar, konkurrerande stormaktsintressen, auktoritära regimer, miljöförstöring, konflikter om vattenresurser samt ekonomisk underutveckling väcker farhågor om den långsiktiga utvecklingen i regionen. En auktoritet på området menade i sitt anförande att "det mesta går åt fel håll i Centralasien idag" men att det är hoppningivande att det finns ett tilltagande internationellt intresse och en ökande kunskap om regionen.

Den Andinska regionen är ett annat område där det finns risk för flera uppblussande konflikter. I Colombia

pågår fortfarande ett av världens mest utdragna inbördeskrig, medan andra länder som Venezuela, Ecuador och Bolivia länge varit relativt förskonade. Venezuelas president Hugo Chavez har å ena sidan förbättrat de fattigas lott, samtidigt som han koncentrerat makten till sin egen person, skapat starka motsättningar inom landet och intagit en konfliktiv ställning gentemot framförallt USA. 2004 avsattes han i en kortlivad militärkupp, innan sympatiserande militärer frigav honom och han återinträdde som landets demokratiskt valde president. Medan Colombia så sakteliga gör vissa framsteg i fredsprocessen kan dess oljerika granne i öster således vara på väg åt andra hållet.

En mindre upplyftande lärdom är att vissa inbördeskrig riskerar att bli kroniska eller självupprätthållande. Ekonomiska och politiska intressen eller motsättningar som fördjupas genom våldshandlingar kan skapa till synes oöverstigliga hinder för en fredlig lösning. Konflikten i Israel och Palestina är ett exempel på en konflikt som pågått i decennier och drabbat generation efter generation, inbördeskriget i Colombia verkar inte tämjans trots omfattande internationella medlingsförsök och stort humanitärt lidande. Ska vi därav dra slutsatsen att vissa konflikter helt enkelt inte går att få slut på? Ser vi på Rwandas erfarenhet så verkar svaret vara ett entydigt "nej". Samtidigt som Israel unilateralt bygger

en barriär för att fysiskt avskilja sig från de ockuperade territorierna, pågår det tolv år efter det fruktansvärda folkmordet en freds- och försoningsprocess i Rwanda. Precis som i Colombia ställs man i Rwanda inför en avvägning mellan försoning och rättvisa. Medan de värsta förövarna ännu sitter fängslade i Rwanda släpptes 50 000 gärningsmän efter förhållandevis korta fängelsestraff, precis som medlemmar i paramilitären i Colombia med förkortade fängelsestraff lockats att lägga ned vapnen. Både i Rwanda och i Colombia är det inte bara stridande grupper, offer och förövare som ska försonas - befolkningen måste också försonas med en statsmakt som direkt eller indirekt varit inblandad i några av de värsta övergreppen. Icke desto mindre bör det ses som hoppningivande att Rwanda tolv år efter folkmordet tycks utvecklas i positiv riktning. Om ett land kan övervinna den sortens fruktansvärda våldshandlingar, bör andra kunna följa efter.

Lika viktigt som att lösa pågående konflikter är det att förebygga att länder som redan haft inbördeskrig tvingas igenom samma fasa igen. För att detta skall lyckas krävs det, som detta projekt tydligt illustrerat, en aktiv och ansvarsfull mediebevakning, en nyanserad förståelse för såväl inblandade aktörer som konflikternas ursprung, internationell samverkan samt konfliktförebyggande i ett tidigt skede. Det är lättare att bevara freden än att återskapa den.

Föreningen för Utvecklingsfrågor, FUF, är en ideell förening som varje år arrangerar ca 30 debatter och föreläsningar om internationella frågor. FUF förmedlar också praktikplatser till universitetsstuderande medlemmar, på organisationer, myndigheter och institutioner med internationell verksamhet.

Stöd FUFs verksamhet, bli medlem!

Som FUF-medlem får du inbjudningar till alla seminarier och debatter, du har möjlighet att söka praktik och kan även bli aktiv i föreningens studerandeverksamhet.

Ordinarie medlemskap: 200 kr/år

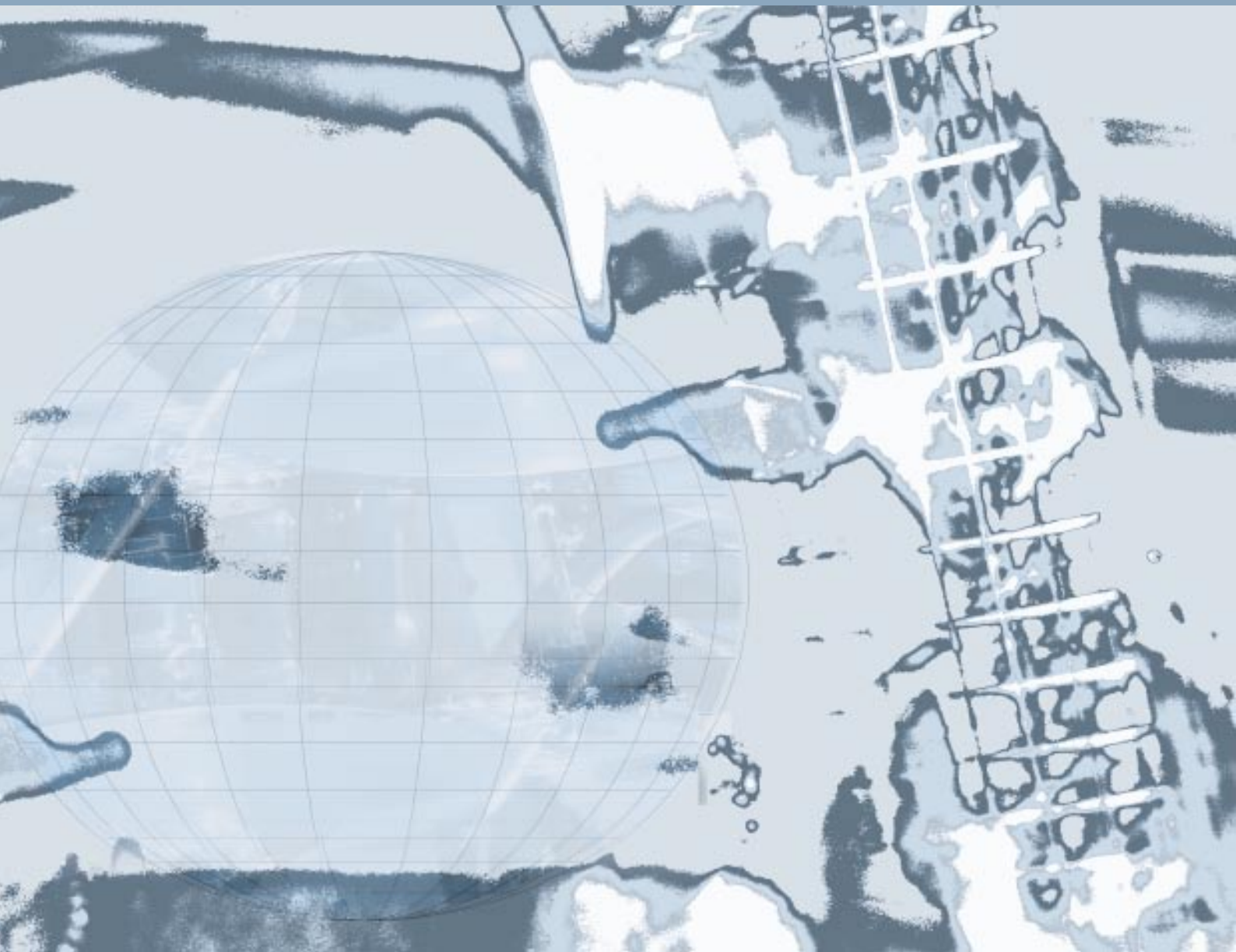
Studerande: 150 kr/år

Institutioner/organisationer: 1500 kr/år

Plusgiro: 14 32 80 – 6

**Föreningen för Utvecklingsfrågor
Tegelviksgatan 40
116 41 Stockholm**

**Tel: 08-643 42 75
E-post: fuf@fuf.se
Hemsida: www.fuf.se**

Föreningen för Utvecklingsfrågor